

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Health and Welfare

Fritidsvanor hos socialt utsatta barn

HUVUDOMRÅDE: *Socialt arbete*
NIVÅ: *Examensarbete, 15 hp, magisteruppsats*
FÖRFATTARE: *Torbjörn Kalin*
HANDLEDARE: *Thorbjörn Ahlgren*
EXAMINATOR: *Klas Borell*
JÖNKÖPING januari 2018

Abstract

Title: Disadvantaged children's leisure time activities.

Organized leisure time activities, OLTA, is proven to be related to positive life outcomes in life. Meanwhile unstructured leisure time activities are related to negative life outcomes. This study examines the relationship between participation in leisure time activities and child abuse and neglect, conduct problems and externalizing behavior. Data from 1305 children, 676 girls and 629 boys, mean age 14,88, was used from the longitudinal multidisciplinary research program LoRDIA (Longitudinal Research on Development In Adolescence). Data was collected via self-report questionnaires in classroom settings. The data was analyzed via Chi-2, Pearson's R, and logistic regression. Relative risk ratio, RR, was calculated. The main results show that all five types of abuse and neglect, conduct problems and externalizing behavior, and abuse/neglect combined with externalizing behavior is significant related to low participation in OTLA, and high participation in unstructured leisure time activities. Conduct problems is a single predictor of low participation in OTLA, whereas an employed or studying dad is a single predictor of high participation in OTLA. Sexual abuse, externalizing behavior and conduct problems has the highest RR for high participation in unstructured leisure time activities, whereas conduct problems, emotional neglect and sexual abuse has the highest RR for low participation in OTLA.

Keyword: child abuse, child neglect, organized leisure time activities, CTQ, SDQ.

Sammanfattning

Titel: Fritidsvanor hos socialt utsatta barn.

Strukturerade ledarledda fritidsaktiviteter, SLF, har ett starkt samband med positiva utfall i ett livslopp. Samtidigt är ostrukturerade fritidsaktiviteter starkt relaterade till negativa utfall i ett livslopp. Den här studien undersöker relationen mellan deltagande i olika fritidsaktiviteter och övergrepp och försummelse av barn från föräldrarna, barns beteendeproblem och externaliserande beteende. Data från 1305 barn, 676 flickor och 629 pojkar, medelålder 14,88 år, användes från forskningsprogrammet Longitudinal Research on Development In Adolescence, LoRDIA. Data samlades in via självskattningsformulär i klassrumsmiljö. Data analyserades genom Chi-2-test, Pearsons R och logistisk regression. Relativ risk, RR, beräknades. De huvudsakliga slutsatserna visar att alla fem typer av övergrepp och försummelse, beteendeproblem och externaliserande beteende, samt övergrepp och/eller försummelse i kombination med externaliserande beteende har ett signifikant samband med lågt deltagande i SLF och ett högt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter. Beteendeproblem har en predicerande påverkan på lågt deltagande i SLF, medan en pappa i arbete eller studier har en predicerande påverkan på högt deltagande i SLF. Sexuella övergrepp, externaliserande beteende och beteendeproblem har den högsta RR för högt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter, medan beteendeproblem, känslomässig försummelse och sexuella övergrepp har den högsta RR för lågt deltagande i SLF. Implikationer för forskningen och praktiken diskuteras.

Nyckelord: övergrepp mot barn, försummelse av barn, strukturerade ledarledda fritidsaktiviteter, CTQ, SDQ.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Sammanfattning	2
Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Syfte och frågeställningar	5
Bakgrund	5
Centrala begrepp	5
Barn som upplever omsorgssvikt	6
Barn som har beteendeproblem	7
Tidigare forskning om fritidsvanor	8
Fritid som begrepp	8
Deltagande i fritidsaktiviteter	9
Fritidsvanor som skydd	10
Metod	12
Metodologiska utgångspunkter	12
Urval	12
Procedur och genomförande	13
Databearbetning och analys	14
CTQ	14
SDQ	16
Datanalys	16
Bortfall	17
Studiens giltighet och metoddiskussion	18
Resultat	20
Samband mellan problematiska beteenden och omsorgssvikt	21
Fritidsvanor	22
Samband mellan deltagande i fritidsaktiviteter och utsatthet	22
Faktorer som predicerar deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter	26
Faktorer som predicerar deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter	28
Relativ risk för deltagande	29
Diskussion	31
Förslag till vidare forskning	34
Implikationer för praktiken	34
Referenslista	36

Inledning

Välfärdsreformer i Sverige och övriga Norden har inneburit att det offentliga samhället har ett omfattande ansvar över de barn som lever under utsatta livsvillkor.

Samhällsansvaret innefattar dels skyldigheten att uppmärksamma barn som utsätts för omsorgssvikt, det vill säga för övergrepp och försummelse, dels skyldigheten att uppmärksamma barn med beteendeproblem (Blomberg, Kroll, & Meeuwisse, 2013). Dessa barn kan stödjas genom riktade insatser via socialtjänsten, men också genom indirekta insatser som kan antas ha en positiv påverkan på barns liv. Indirekta insatser är exempelvis insatser för att stödja barns deltagande i fritidsaktiviteter, där enbart statens riktade stöd till idrotten uppgick till drygt 1,9 miljarder svenska kronor år 2017 (Prop. 2017/18:1).

Barn ägnar en stor del av sin vakna tid åt fritid, det vill säga åt den tid när de varken går i skolan eller förvärvsarbetar (Mahoney & Stattin, 2000; Nilsson, 1998). Alla fritidsaktiviteter leder inte till socialt önskvärda utfall. Studier visar att vissa fritidsaktiviteter minskar barns antisociala beteenden och ökar deras resiliens mot exempelvis depression, medan andra fritidsaktiviteter snarare har motsatt påverkan och ger upphov till antisociala beteenden (Karapetian & Grados, 2005; Mahoney, Schweder, & Stattin, 2002; Mahoney & Stattin, 2000; Mahoney, Stattin, & Magnusson, 2001).

Tidigare studier av svenska barns fritidsvanor visar att barn med låg socioekonomisk status deltar i lägre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än barn med hög socioekonomisk status (SCB, 2009). Staten har tidigare i syfte att minska sådan segregation anslagit ekonomiska medel, exempelvis genom den så kallade fritidspengen (Ds 2013:70).

Deltagande i strukturerade, ledarledda fritidsaktiviteter är främst förknippade med positiv påverkan på barns utveckling. Internationella studier visar att föräldrarnas engagemang i barnets fritidsaktiviteter har en stor betydelse för barns deltagande i fritidsaktiviteter. Det saknas dock kunskap om hur omsorgssvikt, som skulle kunna ses som en motsats till föräldraengagemang, påverkar barnens deltagande i fritidsaktiviteter (Chang & Mahoney, 2013).

Flera studier visar att en konsekvens av omsorgssvikt är olika former av beteendeproblem (Maas, Herrenkohl, & Sousa, 2008; Vinnerljung, Sallnäs, & Westermark, 2001). Prevalensen av tidigare upplevelser av omsorgssvikt uppgår till 59 procent i en svensk studie av tonårsbarn som vårdas utanför hemmet (Vinnerljung et al., 2001). Därför är det relevant att studera omsorgssvikt och beteendeproblem var för sig men även i kombination i relation till deltagande i fritidsaktiviteter.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hypoteser om sambandet mellan barn och ungdomar som upplevt omsorgssvikt respektive som har beteendeproblem och deras deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter i en svensk kontext. Vidare är syftet med studien att bidra med kunskap för att samhället ska kunna rikta sina insatser till att överbrygga eventuella skillnader mellan socialt utsatta barns fritidsvanor och övriga barn.

Följande hypoteser undersöks;

- Barn och unga som upplevt omsorgssvikt deltar i mindre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än sina jämnåriga
- Barn och unga som har beteendeproblem deltar i mindre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än sina jämnåriga.
- Barn och unga som både har upplevt omsorgssvikt och har beteendeproblem deltar i mindre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än sina jämnåriga samt i mindre utsträckning än de som enbart upplevt omsorgssvikt eller har beteendeproblem.

Bakgrund

I bakgrunden definieras ett antal centrala begrepp av relevans för studien. Därefter presenteras befintlig forskning om barn som upplever omsorgssvikt, följt av forskning om barn med beteendeproblem. Avsnittet avslutas med en redogörelse av tidigare forskning om barns fritidsvanor.

Centrala begrepp

Några av de begrepp som används i denna studie behöver definieras. När begreppet kön används, avses det upplevda könet. Huruvida det samvarierar med det biologiska könet går inte att avgöra, då undersökningen och merparten av den forskning som hänvisas till består av självrapportering. För vidare resonemang om kön och genus se Hirdman (1988).

När begreppen klass och socioekonomisk ställning används görs det med utgångspunkt från Bordieus teorier om social stratifiering och kulturellt kapital. Klass är inte enbart en faktisk materiell position i samhället, utan också en upplevelse av tillhörighet. Kulturella faktorer och sociala markörer som yrke och arbete, kulturella preferenser och språk skapar de olika sociala kategorierna (Bourdieu, 1993).

Studien utgår från två grupper av utsatthet hos barn, de som upplever omsorgssvikt och de som upplever sig ha beteendeproblem. I kommande avsnitt beskrivs dessa grupper av barn och det görs ett anspråk på att definiera grupperna.

Barn som upplever omsorgssvikt

Begreppet omsorgssvikt är ett samlingsbegrepp för barn som utsätts för olika former av övergrepp och/eller försummelse i sin hemmiljö. Studier visar att när föräldrar inte förmår att tillgodose sina barns behov får det både kortsiktiga och långsiktiga negativa konsekvenser för barnen. Systematiska översikter av befintlig forskning visar på två grupper av barn som löper särskilt hög risk för negativ utveckling, barn som utsätts för övergrepp och försummelse och barn som uppvisar normbrytande beteende (Andershed & Andershed, 2005; Maas et al., 2008; Norman et al., 2012).

Barn som utsätts för övergrepp och försummelse löper överrisker att som vuxna lida av depressiva tillstånd och sjukdomar, att hamna i missbruk och beroende, göra suicidförsök, att utveckla riskfyllda sexuella beteenden och att få sexuellt överförbara sjukdomar. Studier visar också att det finns ett dos-responsförhållande mellan omsorgssvikt och psykisk ohälsa, mellan fysisk och psykisk misshandel och sexuellt överförbara sjukdomar, mellan fysisk och psykisk misshandel och övervikt, samt mellan fysisk misshandel och rökning (Norman et al., 2012). Ett dos-responsförhållande innebär att ju mer du tillför av en komponent desto högre blir utfallet, exempelvis ju mer omsorgssvikt desto mer psykisk ohälsa. Vidare finns det stöd i forskningen för att en multipel utsatthet i barndomen ökar risken för psykisk ohälsa i vuxen ålder (Norman et al., 2012). I en svensk studie konstateras också att det finns ett dos-responsförhållande mellan olika former av vanvård av barn i hemmet och individens upplevelse av livskvalitet. Ju högre mängd vanvård, desto lägre upplevelse av livskvalitet (Jernbro, Tindberg, Lucas, & Janson, 2015).

Övergrepp och försummelse har inte enbart långsiktiga negativa konsekvenser, utan orsakar även ett direkt lidande och kortsiktiga negativa konsekvenser. Exempelvis presterar barn som upplevt omsorgssvikt avsevärt sämre i skolan och har högre skolfrånvaro än jämnåriga barn (Boden, Horwood, & Fergusson, 2007; Eckenrode, Laird, & Doris, 1993; Hagborg, Berglund, & Fahlke, 2017).

Andelen barn som utsätts för omsorgssvikt varierar i olika studier, delvis beroende på skiftande definitioner och inklusionskriterier. Annerbäck (2011) har undersökt svenska barn som varit utsatta för våld i hemmet. Hon konstaterar att 15 procent av alla barn i undersökningen har varit utsatta för fysisk barnmisshandel.

I en översikt av omsorgssvikt i västvärlden finner studiens författare att 3,6–16,3 procent av alla barn i Storbritannien, USA, Nya Zeeland, Finland, Italien och Portugal årligen upplever allvarligt våld i hemmet. I Makedonien, Moldavien, Lettland och Litauen är förekomsten 12,2–29,7 procent av alla barn. I Sibirien, Ryssland och Rumänien är nivåerna uppe i 24–29 kumulativ procent. Kumulativ procent innebär att olika former av, i det här fallet, omsorgssvikt har adderats till en samlad procentsats. När enbart psykiska/emotionella övergrepp undersöks visar studier på en förekomst av 10,3 procent i USA, 4–9 kumulativ procent i studier från Sverige, USA och Storbritannien, och 12,5–33,3 procent i Makedonien, Moldavien, Lettland och Litauen. Förekomsten av sexuella övergrepp skiftar mellan pojkar och flickor, där 15–30 kumulativ procent av flickorna

och 5-15 kumulativ procent av pojkarna har utsatts för någon form av sexuella övergrepp i studier från Australien, Nya Zeeland, Kanada och USA. Liknande siffror framträder i en metaanalys av studier från hela världen, 8,7 procent av pojkarna och 25,3 procent av flickorna. Gällande försummelse, där olika former av försummelse inte särskiljs, varierar förekomsten mellan 1,4–15,4 procent i studier från USA och Storbritannien (Gilbert et al., 2009). Sammantaget innebär studierna att förekomsten av olika grader och former av omsorgssvikt varierar mellan som lägst 1,4 procent upp till 33,4 procent.

En systematisk översikt av befintliga studier visar att följande fyra faktorer främst predicerar upprepad omsorgssvikt:

1. Tidigare episoder av omsorgssvikt.
2. Tidigare episoder av försummelse; i motsats till andra former av omsorgssvikt.
3. Allvarliga konflikter mellan föräldrarna.
4. Föräldrarnas psykiska ohälsa (Hindley, Ramchandani, & Jones, 2006).

Barn som utsatts för omsorgssvikt tidigare, löper sex gånger högre risk att åter utsättas för omsorgssvikt jämfört med normalpopulationen (Hindley et al., 2006). Barn som utsätts för omsorgssvikt i yngre år löper också överrisker att i tonåren bli våldsutövare. Studier visar att tidig omsorgssvikt är den enskilt starkaste predicerande faktorn för våldsutövande i tonåren (Maas et al., 2008).

Barn som har beteendeproblem

Begreppet barn med beteendeproblem möter också definitionssvårigheter. Exempelvis exkluderar diagnosen uppförandestörning de som inte får vård för sitt beteende, och som upptäcks av andra verksamheter än barnpsykiatri, exempelvis socialtjänsten och polisväsendet.

Uppförandestörning klassas enligt ICD-10-SE som ett repetitivt och konstant mönster av asocialt, aggressivt eller trotsigt beteende som är allvarigare än vad som anses normalt för åldern och som varar minst sex månader. Beteenden som räknas in är exempelvis överdriven stridslystenhet, tyranniserande, grymhet mot människor och djur, pyromandåd, stöld och ihärdig lögnaktighet (Socialstyrelsen, 2017).

I en översikt av internationella studier skriver Andershed & Andershed (2005) att mellan en till tio procent av alla barn har ett utpräglat normbrytande beteende i normalpopulationen. Andershed & Andersheds (2005) definition av normbrytande beteende innebär ett beteende som bryter mot rådande normer och regler i den miljö barnen befinner sig i genom aggressiva och utagerande beteenden mot människor och/eller djur, och/eller icke-aggressiva beteenden exempelvis vandalism, skolk, snatteri och stöld samt upprepade överträdelse av föräldrars regler. I en kanadensisk översikt av studier i Nordamerika, där både barn med kriminellt/normbrytande beteende och med uppförandestörning inkluderas är förekomsten av problem mellan 6 till 16 procent hos tonårspojkar, och mellan 2 till 9 procent hos tonårsflickor (Murray & Farrington, 2010).

När en bredare definition av barn med beteendeproblem och normbrytande beteende används framträder en mångfacetterad bild av olika faktorer som formar barnet på olika systemnivåer i samhället, såväl biologiska, psykologiska som sociala. Exempelvis temperament, oräddhet, bristfällig emotionsreglering, impulsivitet, kognitiva svårigheter, brister i föräldraskapet och i hemmiljön, såväl som problematiska kamratrelationer, bristfällig skolmiljö, låg socioekonomisk status och bristfälliga boendeförhållanden (Andershed & Andershed, 2005). De barn som enligt en bredare definition debuterar i ett normbrytande beteende i barndomen riskerar att också i vuxen ålder ha ett fortsatt normbrytande beteende. De långsiktiga konsekvenserna av normbrytande beteende är kriminalitet, alkohol- eller narkotikaberoende, låg utbildning, bristande anknytning till arbetsmarknaden och bostadsmarknaden, bristfälliga sociala relationer och förtidig död. Förekomsten av psykiatriska diagnoser i vuxen ålder hos de som debuterat i normbrytande beteende i barndomen varierar mellan 25-60 procent (Andershed & Andershed, 2005).

Risken för att utveckla en konstant hög grad av problemskapande beteende är högre bland de barn som har utsatts för sexuella övergrepp, som internaliserar sina bekymmer och som har utsatts för fysiska övergrepp av sina föräldrar (Woodruff & Lee, 2011).

Tidigare forskning om fritidsvanor

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning om fritidsvanor. Avsnittet inleds med att definiera begreppet fritid. Därefter presenteras forskning om fritid utifrån aspekter av deltagande, om villkoren för särskilt utsatta grupper, för att avslutas med kunskap om fritidsaktivitetens skyddande funktion, det vill säga deras betydelse för barns utveckling och vuxenblivande.

Fritid som begrepp

Fritid är ett inte helt okomplicerat begrepp. En förklaringsmodell är Neulingers fritidsparadigm (1974, refererad till i Leitner & Leitner, 2012), som är en sexgradig skala, där graden av frihet avgör var på skalan som en aktivitet kan placera sig, mellan ren fritid och rent jobb. Neulinger menar att den rena fritiden är en aktivitet som enbart innebär interna belöningar, aktiviteten står för sig självt och belönar enbart i form av välbefinnande. Däremellan finns olika nivåer som värderas utifrån graden av interna eller externa belöningar. I den sjätte graden, rent jobb, befinner sig alla aktiviteter som saknar interna belöningar och enbart handlar om externa belöningar, i huvudsak ekonomiska (Leitner & Leitner, 2012; SCB, 2017).

Nilsson (1998) resonerar vidare om fritidsbegreppet och ser att fritid framförallt är en avgränsning i rum och tid, där tid definieras som tid som inte spenderas i skola eller i förvärvsarbete. Definitionen används i följande studie, vilket även Lagerlöf (2012) gör i sin studie av placerade ungdomars levnadsvillkor, däribland deras fritidsvanor.

Deltagande i fritidsaktiviteter

I Sverige är merparten av alla ungdomar engagerade i föreningslivet. I Nilssons (1998) studie uppgav cirka 80 procent av ungdomar i åldern 13-25 år att de var medlemmar i någon förening eller sammanslutning, oftast i idrottsföreningar, cirka 50 procent. Enligt SCB:s stora levnadsundersökning *Barn-ULF* från 2009, tränar två tredjedelar av ungdomarna i åldern 10-18 år idrott i en klubb eller förening, minst en dag i veckan. 21 procent av flickorna och 16 procent av pojkarna uppgav att de deltog varje vecka i annan ledarledd verksamhet utöver idrott. Andelen sjönk dock ju äldre ungdomarna blev (SCB, 2009).

Deltagande i fritidsaktiviteter fördelar sig inte jämnt över befolkningen. Enligt Lagerlöfs (2012) avhandling deltar barn som placerats i familjehem eller HVB-hem i lägre utsträckning i idrottsaktiviteter än normalpopulationen. Däremot deltar HVB-placerade barn i större utsträckning i andra fritidsaktiviteter, exempelvis scoutverksamhet, teaterkurser och dylikt. När deltagande i kulturella aktiviteter undersöks framkommer det att HVB-placerade barn besöker teaterföreställningar i lägre utsträckning än normalpopulationen, däremot besöker både familjehemsplacerade barn och HVB-placerade barn andra kulturella aktiviteter, exempelvis museum och konstutställningar i högre utsträckning än normalpopulationen (Lagerlöf, 2012). Variationerna för de familjehemsplacerade barnen kan inte förklaras med sämre ekonomiska förutsättningar, de har snarare en starkare ekonomisk position än normalpopulationen (Wiklund & Sallnäs, 2010).

Skillnader i fritidsvanor framkommer också i andra studier. I *Barn-ULF 2009* visar det sig att barn som lever under utsatta levnadsförhållanden deltar i lägre grad i organiserade fritidsaktiviteter. De som lever med ensamstående föräldrar, de som har utrikesfödda föräldrar och de som lever i ekonomiskt utsatta hushåll deltar i fritidsaktiviteter i lägst utsträckning av alla barn och ungdomar (SCB, 2009). I Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, (2014) rapport *Fokus 14 – Ungas fritid och organisering* framkommer det att bristfällig ekonomi och lågt självskattad hälsa ökar risken för en lågaktiv fritid.

Fysiska funktionshinder framträder som en begränsande faktor för deltagande i fritidsaktiviteter. Det påverkar både det totala deltagandet i fritidsaktiviteter och intensiteten i deltagandet (Lauruschkus, Westbom, Hallström, Wagner, & Nordmark, 2013; Ullenhag, Krumlinde-Sundholm, Granlund, & Almqvist, 2014).

Vidare förekommer det också variationer i hur lång tid ungdomar fortsätter att delta i fritidsaktiviteter. I en studie av 289 ungdomar, om faktorer som får ungdomar att stanna inom idrotten, framkommer det att ungdomar som redan i tidig ålder ser på sig själva som i hög grad fysiskt aktiva, och som tillsammans med sina föräldrar har testat flera olika idrotter, i högre utsträckning också stannar inom idrotten (Jakobsson, Lundvall, Redelius, & Engström, 2012). Enligt Persson, Kerr & Stattin (2007) har de barn som deltar och stannar kvar i strukturerade fritidsaktiviteter oftare vänner som också är aktiva inom strukturerade fritidsaktiviteter. De har därtill färre negativa känslor kopplade till sin

hemmiljö och färre negativa interaktioner med sina föräldrar. Normbrytande beteende predicerar både att hoppa av strukturerade fritidsaktiviteter och att aldrig börja med dem. Författarna konstaterar också att likheterna mellan fritidsaktiviteter i Sverige och USA är stora, trots att merparten av alla fritidsaktiviteter i USA har en koppling till skolan och har ett tydligare meritvärde i arbetslivet. Därmed är det också av intresse att i föreliggande studie redovisa internationell forskning (Persson et al., 2007).

Enligt en amerikansk studie spelar föräldrarnas uppmuntran stor roll för om barn deltar och fortsätter att delta upp i tonåren i olika idrotter, där enbart barnens egna motivation påverkar deltagandet i de yngre åren (Chang & Mahoney, 2013). Liknande resultat återfinns i en tjeckisk studie där stort stöd från föräldrarna och regler för skärmtittande har ett samband med högt deltagande i organiserade, strukturerade fritidsaktiviteter för barn i åldern 11-15 år (Badura et al., 2017).

Fritidsvanor som skydd

En skyddsfaktor som lyfts fram i forskningen är deltagandet i en meningsfull fritidsaktivitet (Eriksson, Cater, Andershed, & Andershed, 2010). I en studie av barn som varit utsatta för sexuella övergrepp visade det sig att deltagande i fritidsaktiviteter minskade symtom på trauma hos barn som utsatts för de lägre graderna av sexuella övergrepp, effekten kvarstod dock inte hos de grupper som hade en högre grad av utsatthet (Leon, Ragsdale, Miller, & Spacarelli, 2008). Andra studier visar att det är de strukturerade, kontinuerliga och ledarledda fritidsaktiviteterna som har en skyddande påverkan. Ungdomar som deltar i den formen av fritidsaktiviteter rapporterar lägre nivåer av depressivt mående jämfört med sina jämnåriga (Mahoney et al., 2002). Även de som befinner sig i identifierade riskgrupper visar lägre nivåer av antisocialt beteende när de deltar i strukturerade fritidsaktiviteter (Mahoney, 2000).

I en systematisk översikt av befintliga studier om adolescensutveckling och strukturerade fritidsaktiviteter framkommer det att deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter har en positiv inverkan på ungdomars skoldeltagande och skolresultat, på ungdomars psykologiska anpassning och på minskad förekomst av normbrytande beteende. Resultaten varierar när sambanden mellan deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter och förekomsten av sexuellt riskbeteende och användande av alkohol och narkotika undersöks. Kön är en faktor som påverkar, där exempelvis alkoholkonsumtionen är större hos kvinnliga idrottare än hos kvinnliga icke-idrottare. Fritidsaktivitetens form och karaktär påverkar, exempelvis minskar deltagande i musik- och teateraktiviteter mängden sexuella aktiviteter (Feldman & Matjasko, 2005).

Det finns dock studier som visar på brister i synen på deltagande i fritidsaktiviteter som en skyddsfaktor. Wagnsson (2009) ifrågasätter i sin avhandling föreställningen om idrottens starka karaktärsbyggande. Skillnaderna mellan de som idrottar och de som inte idrottar är ytterst små, även om det finns ett samband mellan idrottsutövning och lägre förekomst av antisocialt beteende. Resultaten om alkoholkonsumtion är motstridiga, där de som aldrig deltagit i idrott dricker i mindre utsträckning än de som någonsin har

deltagit, medan de som deltar i idrott i nutid dricker i mindre utsträckning än de som inte deltar i nutid.

Tidigare forskning visar också att det finns fritidsaktiviteter som snarare har en negativ påverkan på barns utveckling. Fritidsgårdar, i form av en ostrukturerad fritidsaktivitet med låg närvaro av vuxna och låg insyn lyfts fram som en särskilt problematisk fritidsaktivitet. Enligt en studie sammanfaller frekvent deltagande på fritidsgårdar med höga grader av ungdomsbrottslighet och upprepad kriminalitet, både som ung och vuxen, även när andra faktorer kontrollerats för, såsom familjeförhållanden och socioekonomisk bakgrund. Studien visar också att låg socioekonomisk status och en etablerad oro från föräldrarna rörande barnet har ett signifikant samband med deltagande på fritidsgårdar (Mahoney et al., 2001).

Det finns även skiftningar i olika strukturerade fritidsaktiviteters skyddande påverkan, där exempelvis de som deltar i idrottslag i High School dricker mer alkohol och är mer benägna att använda droger än andra ungdomar som deltar i andra fritidsaktiviteter (Barber, Eccless, & Stone, 2001; Eccless & Barber, 1999). I en senare studie kunde forskarna påvisa mönster av negativt utfall, exempelvis problemskapande beteende, bristfälliga skolresultat och få vuxna förebilder kopplat till basket och amerikansk fotboll. Samtidigt anför författarna att resultaten ska tolkas försiktigt då dessa idrotter har en snedrekrytering, det vill säga att de inkluderar fler ungdomar i riskzonen från första början (Wilson, Gottfredson, Cross, Rorie, & Connell, 2010).

I en metaanalys av longitudinella studier om idrottsdeltagande kunde forskarna se ett samband mellan idrottsdeltagande och alkoholkonsumtion i 82 procent av deras granskade studier. Samtidigt verkar idrottsdeltagande minska risken för narkotikaanvändande, speciellt icke-cannabisbaserad narkotika (Kwan, Bobko, Faulkner, Donnelly, & Cairney, 2014).

I en israelisk studie framkom det att deltagande i strukturerade idrottsaktiviteter i skolåren predicerar deltagande i fysiska aktiviteter på fritiden som vuxen (Kraut, Melamed, Gofer, & Froom, 2003).

Det finns även studier som i viss utsträckning visar på motstridiga resultat om nackdelarna med ostrukturerade fritidsaktiviteter. I en studie av yngre barn i Nordamerika såg forskarna ett samband mellan ett större deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter och utvecklingen av social kompetens. Sambandet var starkast för barn med intellektuella funktionshinder. Studien är dock förhållandevis liten och lutar sig mot en definition av ostrukturerade fritidsaktiviteter som tyder på en hög vuxennärvaro (Brooks, Floyd, Robins, & Chan, 2015).

Metod

Här redogörs för metodval samt andra överväganden som gjorts i syfte att försöka göra det möjligt för andra att ta ställning till studiens trovärdighet samt bedöma tolkningar och slutsatser. Inledningsvis beskrivs metodologiska utgångspunkter och det forskningsprogram som studiens data hämtas från, därefter undersökningsgruppen och processen med datainsamling. I detta avsnitt redovisas också de etiska överväganden som gjorts och den etiska prövning som genomförts. Avsnittet avslutas med en diskussion av metodproblem, övriga reflektioner samt studiens giltighet.

Metodologiska utgångspunkter

Urval

Studien bygger på data från forskningsprogrammet Longitudinal Research on Development In Adolescence, LoRDIA, som är ett tvärvetenskapligt forskningsprogram i samarbete mellan School of Health and Welfare vid Jönköping University och Göteborgs universitet. Forskningsprogrammet syftar till att i första hand studera ungdomars psykosociala utveckling från 12 till 18 års ålder.

Programmet är en longitudinell totalundersökning av ungdomar i fyra mindre kommuner i södra och sydvästra Sverige. Kommunerna är klassificerade enligt SKL:s kommunindelning vilket innebär att en ses som en mindre stad/tätort, en ses som en pendlingskommun nära storstad, samt två kommuner som pendlingskommun nära mindre tätort (Sveriges kommuner och Landsting SKL, 2017).

Data har samlats in genom föräldraskattningar, lärarskattningar och elevenkäter i tre vågor sedan 2013. Den fjärde vågens datainsamling påbörjas under hösten 2017.

Forskningsprogrammet och datainsamlingen har godkänts av den regionala etikprövningsnämnden i Göteborg, ärendenummer 362-13, 2013-09-25, med konfirmation för våg 2, 2014-05-20, och våg 3, 2015-09-02.

För den aktuella studien har från en anonymiserad databas de elever från två kohorter som vid tidpunkten för datainsamlingen gick i årskurs 9 valts ut. Urvalsgruppen består av 1305 elever, varav 676 flickor och 629 pojkar, medelålder 14,88, $s=,398$. Sex respondenter har exkluderats ur materialet utifrån att de uppgett annat kön, än flicka eller pojke, eller inget kön alls. Utöver det så har 49 elever exkluderats då de inte har besvarats studiens beroende variabel om deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter.

I analyserna varierar det interna bortfallet mellan 0 och 116, beroende på svarsfrekvens i de olika variablerna som undersökts.

För att få en överblick över urvalsgruppen redovisas här nedan i Tabell 1 ett antal bakgrundsvariabler för gruppen.

Tabell 1. Beskrivning av urvalet

	Flickor		Pojkar		Total	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Vilka vuxna bor du tillsammans med?						
Både mamma och pappa	490	73,8	457	73,8	947	73,8
Hos mamma	51	7,7	49	7,9	100	7,8
Hos pappa	10	1,5	13	2,1	23	1,8
Ibland hos mamma, ibland hos pappa	108	16,3	96	15,5	204	15,9
Hos fosterfamilj	4	0,6	4	0,6	8	0,6
Annan	1	0,2	0	0	1	0,1
Hur är din familjs ekonomi jämfört med andra familjer där du bor?						
Vi har mindre pengar än andra familjer	33	4,9	50	8	83	6,4
Vi har lika mycket pengar som andra familjer	549	81,7	455	72,9	1004	77,5
Vi har mer pengar än andra familjer	90	13,4	119	19,1	209	16,1
Hur bor du?						
Jag har eget rum	626	93,6	589	94,4	1215	94
Jag delar rum med syskon	40	6	31	5	71	5,5
Jag delar rum med vuxen	3	0,4	4	0,6	7	0,5
Mammas sysselsättning						
Arbete och/eller studier	634	94,2	584	93,7	1218	94
Arbetslös, sjuk eller pensionerad	33	4,9	29	4,7	62	4,8
Annat	6	0,9	10	1,6	16	1,2
Pappas sysselsättning						
Arbete och/eller studier	629	95,9	587	96,1	1216	96
Arbetslös, sjuk eller pensionerad	20	3	21	3,4	41	3,2
Annat	7	1,1	3	0,5	10	0,8

Av tabell 1 framgår att merparten av studiens undersökta barn har sammanboende föräldrar, uppfattar sin ekonomiska ställning som likvärdig andras, har egna rum samt har både mamma och pappa i arbete och/eller studier.

Procedur och genomförande

I genomförandeprocessen har en rad etiska aspekter beaktas vilket gör att jag också diskuterar studiens etiska aspekter i detta avsnitt. Följande förfarande har godkänts genom den etiska prövning som angetts i tidigare avsnitt. Alla barn och vårdnadshavare har fått ett informationsbrev skickat till sig som översiktligt har informerat om studiens syfte. Ett passivt samtycke efterfrågades från vårdnadshavarna, det vill säga att de behövde aktivt meddela att de inte ville att deras barn skulle delta i studien. Eleverna har därefter fått ge ett skriftligt samtycke i samband med datainsamlingen. Eleverna informerades om deras frivilliga deltagande, att den insamlade informationen skulle hanteras konfidentiellt och att de hade rätt att när som helst avbryta sitt deltagande i studien (Jfr Vetenskapsrådet, 2002).

Data har vid varje tillfälle samlats in genom att eleverna i klassrumsmiljö besvarat enkäter med papper och penna. Datainsamlingen genomförs av doktorander och utbildade forskningsassistenter. Jag har inte själv deltagit vid insamlingen av den data som används i studien, däremot har jag deltagit i senare datainsamling som skedde hösten 2017 med syfte att ta del av hur datainsamlingen sker (ibid).

För att säkerställa konfidentialitet har varje enkät getts en individuell kod. Före varje datainsamling har varje skolas elevhälsovårdsteam kontaktats för att informeras om innehållet i enkäten. Eleverna har informerats om att det kan finnas frågor i enkäten som kan väcka reaktioner och har uppmuntrats att kontakta elevhälsovården om de upplever negativa reaktioner (ibid).

Databearbetning och analys

Samtliga data från enkäten har skannats med FORMS by ReadSoft AB¹, till en databas av utbildade forskningsassistenter. Enkäten i sig bestod av 397 frågor, där inte alla frågor besvarats av alla då vissa är följdfrågor som enbart besvaras av de som svarat jakande i föregående fråga. De frågor som valts ut för den aktuella studien kommer från Childhood Trauma Questionnaire Short Form, CTQ-SF, (Bernstein et al., 2003; Gerdner & Allgulander, 2009), samt Strengths and Difficulties Questionnaire Swedish version, SDQ-S. (Goodman, 1997; Goodman, Meltzer, & Bailey, 1998; Smedje, Broman, Hetta, & von Knorring, 1999). Dessa prövas i sin tur mot två variabler som är omformulerade i LoRDIA, men baseras på frågorna som ställs i Barn-ULF (Jfr SCB, 2009). Frågorna är ”Under en vanlig vecka, hur många dagar brukar du delta i fritidsaktivitet med ledare/tränare där du utvecklas i det du gör? (t.ex. idrott, kultur, natur, politik eller annat)?” och ”Under en vanlig vecka, hur många dagar brukar du besöka fritidsgård, ungdomens hus eller liknande?”. Dessa besvaras i en 4-gradig Likertskala, med alternativen ”aldrig”, ”mindre än en dag i veckan”, ”en dag i veckan”, ”oftare”.

CTQ

Childhood Trauma Questionnaire är ett retrospektivt självskattningsinstrument som syftar till att identifiera övergrepp och försummelse. Respondenten får skatta sig på en femgradig likertskala om sin uppväxt fram till tolvårsåldern, där alternativen är ”aldrig sant”, ”sällan sant”, ”ibland sant”, ”ofta sant” och ”mycket ofta sant”. Frågorna består både av rättvänd och omvänd skala i syfte att minska bias, det vill säga skevheter i svaren bestående av att respondenten slentrianmässigt kryssar sig igenom frågorna (Jfr Bryman, 2011). Frågorna indexeras därefter i fem underskalor, känslomässiga övergrepp, fysiska övergrepp, sexuella övergrepp, känslomässig försummelse, fysisk försummelse. Det innebär att en summa baserat på svaren för samtliga fem frågor i varje underskala räknas ut. Det finns också en ytterligare skala för minimiering/förnekelse (Bernstein et al., 1994). CTQ har översatts till svenska och det finns en svensk manual tillgänglig (Bernstein & Fink, 2011). Två svenska valideringsstudier har genomförts, men enbart en

¹ Ver. 5-3 SP 4 – Standard, byggnummer 12272.

är gjord på den senaste versionen av CTQ-SF (Gerdner & Allgulander, 2009). För att undersöka den interna konsistensen i instrumentet har varje underskala undersökts med Cronbach's alpha. Instrumentet mäter hur konsekvent lika varje respondent har svarat, där högsta möjliga alpha-värde är 1 och lägsta värde är 0. (Brace, Snelgar, & Kemp, 2016). Som redovisas i tabellen nedan ligger samtliga skalor i föreliggande studie utom en, fysisk försummelse, på $\alpha > 0,7$, vilket stämmer väl överens med slutsatserna i Gerdner & Allgulander (2009). Det innebär att det är stora skillnader mellan svaren som indexerats som fysisk försummelse, vilket Gerdner & Allgulander (2009) resonerar om kan bero på att underskalan försöker fånga in så vitt skilda typer av försummelse inom ramen för fysisk försummelse. De argumenterar för att instrumentet bör omarbetats i det avseendet med en tydligare teoretisk förankring (Gerdner & Allgulander, 2009).

Tabell 2. Översikt över Cronbach's alpha i CTQ i aktuell studie

Känslomässiga övergrepp	$\alpha = .726$
Fysiska övergrepp	$\alpha = .792$
Sexuella övergrepp	$\alpha = .930$
Känslomässig försummelse	$\alpha = .873$
Fysisk försummelse	$\alpha = .402$

Som tabell 2 ovan visar har de övriga skalorna höga värden vilket visar på hög intern konsistens som stärker reliabiliteten i undersökningen (Bryman, 2011).

CTQ har utarbetade cut-offvärden vilka har framtagits för att fånga in en lämplig sensitivitet och specificitet i instrumentet samtidigt som de ska kunna kategorisera graden av utsatthet. Principen är att ingen eller minimal grad av övergrepp respektive försummelse utgör de som ingår i upp till den 65:e percentilen, lindrig till måttligt utgör 66-80:e percentilen, måttlig till allvarlig utgör 81-90:e percentilen samt allvarlig till extrem utgör 91:a percentilen och uppåt. Värdena används för att avgöra vilken grad av övergrepp eller försummelse som ska inkluderas i studien och ställas i relation till i det här fallet fritidsvanor. I aktuell studie har jag valt att använda mig av de cut-offvärden som togs fram i studien av kvinnliga universitetsstuderande, då de saknas normerande data för ungdomar generellt och specifikt för ungdomar i naturliga miljöer, det vill säga utan psykosociala problem som selektionskriterium (Gerdner & Allgulander, 2009). Ett skäl till valet av kvinnliga universitetsstuderande som normerande data är att studien bestod av fler deltagare än i studien av deras manliga motsvarighet och cut-offvärdena är något lägre ställda vilket ökar sensitiviteten i instrumentet. Ett annat skäl är att de som besvarat den aktuella studien gör det i så pass nära anslutning till tidpunkten för deras utsatthet varpå sannolikheten att deras minnen skulle vara förvanskade får anses lägre. När det kommer till totalskalan så är dennas cut-offvärden baserat på percentilerna och därmed direkt kopplad till hur fördelningen ser ut i den aktuella studien (Jfr Bernstein & Fink, 2011).

SDQ

Strengths and Difficulties Questionnaire är ett ofta förekommande självskattningsinstrument såväl i forskningen som i praktiken och finns översatt till flera olika språk. Det syftar till att screena för olika beteenden och består av fem underskalor, emotionella symptom, beteendeproblem, hyperaktivitet/uppmärksamhetssvårigheter, kamratrelaterade problem och prosocialt beteende. Det finns även i vissa versioner en påverkansskala som syftar till att undersöka om personen upplever problem och hur dessa problem påverkar personen och dess omgivning (Goodman et al., 1998). SDQ har validerats under svenska förhållanden och i en nordisk jämförelse är fördelningen av skattningarna likvärdiga (Lundh, Wångby-Lundh, & Bjärehed, 2008; Obel et al., 2004; Smedje et al., 1999).

För den aktuella studien har jag valt att använda mig av underskalan för beteendeproblem där lägsta värdet är 0 och högsta värdet är 10. Vidare har jag konstruerat en skala av beteendeproblem och hyperaktivitet/uppmärksamhetssvårigheter, som benämns som externaliserande beteende. En sådana skala föreslås användas i lågriskpopulationer, där skalan går mellan 0 till 20 (Goodman & Goodman, 2009; Goodman, Lamping, & Ploubidis, 2010).

Det finns flera sätt att förhålla sig till cut-offvärden för SDQ. Den aktuella studien utgår från Bosons (2016) resonemang om problemstil, vilket innebär att problemskapande beteende inom både skalan för beteendeproblem och externaliserande beteende har räknats fram genom $m + 1$ *sd*. Cut-offvärdena blir med denna modell 3,309 för beteendeproblemskalan och 8,920 för externaliserande beteendeskalan.

Hade studien istället utgått från 90:e percentilen hade skalan för beteendeproblem inkluderat något fler respondenter medan skalan för externaliserande problem inkluderat något färre respondenter.

Som redovisas i tabell 3 nedan är den interna konsistensen för externaliserande beteende i närheten av det alpha-värde, 0,7, som är acceptabelt, medan beteendeproblem har ett avsevärt lägre alpha-värde vilket tyder på svagheter i underskalan. Detta innebär att svaren måste tolkas med försiktighet då det kan rymmas alltför stora variationer i de svaren som indexerats som beteendeproblem, exempelvis höga skattningar i vissa frågor medan det är lägre skattningar i andra frågor (Pallant, 2016).

Tabell 3. Översikt över Cronbach's alpha i SDQ i aktuell studie

Beteendeproblem	$\alpha = .498$
Externaliserande beteende	$\alpha = .629$

Datanalys

I den första delen av analysen av data har tagit fram deskriptiva data för studiens variabler. Samtliga delskalor har sammanställts efter en medelvärdesimputation gjorts där kravet har varit att 4 av 5 frågor ska vara besvarade i index för att tillåta imputation. Imputation innebär att, förutsatt att tidigare angivna villkor är uppfyllda, så räknas ett

medelvärde ut på de tidigare angivna svaren som fylls i som värde på den variabel där det saknas ett svar. Syftet är att rena slarvfel av respondenten inte ska innebära att hens svar exkluderas i sin helhet ur studien (Brace et al., 2016). Därefter har jag valt att undersöka samtliga delskalor för könsskillnader genom separata chi-tvåtester. För att undersöka hur respektive delskala av omsorgssvikt och beteendeproblem förhåller sig till utfallsvariabeln om fritidsvanor har jag gjort korrelationsanalyser genom Pearson's r (Brace et al., 2016). CTQ-skalorna är i sin karaktär skeva, det vill säga att det stora mertalet inte har varit utsatta för övergrepp eller försummelse, samtidigt är antal respondenter stort varpå det förefaller acceptabelt att använda sig av parametriska tester (Jfr Norman, 2010). De variabler som visade sig ha en signifikant korrelation med fritidsvariabeln har därefter testats genom en logistisk regressionsanalys för att undersöka om det finns förhållanden som predicerar lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter. Avslutningsvis har relativ risk beräknats utifrån 95 procent av svaren, för att justera för eventuella outliers (Brace et al., 2016).

Samtliga analyser har utförts med IBM SPSS statistics version 25.

Bortfall

För den aktuella studien har de elever från två kohorter, våg 3 och våg 3b, som vid tidpunkten för datainsamlingen gick i årskurs 9 valts ut. För att jämföra bortfallet i denna studie har de urvalsgruppen jämförts med de i respektive kohort, som inte fyller upp inklusionskriterierna, de som inte besvarat enkäten och de som valt att avstå från delta i studien, utifrån meritvärde i betyg och frånvaro i procent i skolan. Då urvalsgruppen består av två kohorter har två separata oberoende t-test genomförts för att undersöka om det finns signifikanta skillnader mellan grupperna (Brace et al., 2016).

I kohort 1, nämnt som våg 3, föreligger det signifikanta skillnader mellan grupperna rörande meritvärde. De som deltar i föreliggande studie har ett medelvärde om $m = 244,916$ i meritvärde, medan övriga har ett medelvärde om $m = 209,464$ i meritvärde. Det oberoende t-testet visar att skillnaden är signifikant, ($t = 2,922$, $df = 28,7$, $p = 0,007^{**}$). Effektstorleken är $d = 0,62$, vilket är att betrakta som en medelstor effektstorlek (Brace et al., 2016). Rörande frånvaro har studiegruppen ett medelvärde om $m = 6,772$, medan övriga har ett medelvärde om $m = 6,722$. Det oberoende t-testet visar att skillnaden inte är signifikant, $p = 0,110$ (Brace et al., 2016).

I kohort 2, nämnt som våg 3b, föreligger det signifikanta skillnader mellan grupperna rörande meritvärde. Studiegruppen har ett medelvärde om $m = 239,84$ i meritvärde, medan övriga har ett medelvärde om $m = 169$ i meritvärde. Det oberoende t-testet visar att skillnaden är signifikant, ($t = 5,766$, $df = 10,993$, $p = 0,000^{***}$). Effektstorleken är $d = 1,44$, vilket är att betrakta som en stor effektstorlek (Brace et al., 2016). Rörande frånvaro har studiegruppen ett medelvärde om $m = 8,824$, medan övriga har ett medelvärde om $m = 10,874$. Det oberoende t-testet visar att skillnaden inte är signifikant, $p = 0,107$ (Brace et al., 2016).

Sammantaget visar bortfallsanalysen att det föreligger signifikanta skillnader mellan den studerande gruppen och bortfallet rörande meritvärde.

Skolbetygen i årskurs 9 är en viktig faktor för huruvida någon utvecklar psykosociala problem, vilket gör att en rimlig slutsats att dra utifrån bortfallet är att det sannolikt hade påverkat resultaten i denna studie, utifrån studiens fokus på socialt utsatta barn (Socialstyrelsen, 2010).

Studiens giltighet och metoddiskussion

De två stora frågorna om studiens giltighet rörande varje vetenskaplig publikation av kvantitativt slag är frågorna om validitet och reliabilitet. Validiteten är frågan om huruvida studien undersöker det den avser att undersöka, medan reliabiliteten handlar om tillförlitligheten i själva studien och möjligheten till att upprepa den. (Bryman, 2011)

Validiteten har beaktats i studien genom att i huvudsak använda oss av instrument som tidigare är utprovade i såväl forskningsmiljö som i klinisk miljö. Pilotundersökningar har genomförts på samtliga enkäter i forskningsprojektet. De utfallsvariabler som jag använder mig av är omarbetade från Barn-ULF vilket innebär att deras vetenskapliga utprovning inte kan beaktas då omarbetning också skulle behöva testas. Att detta inte har gjorts har främst praktiska skäl snarare än teoretiska skäl (Brace et al., 2016). Frågorna innebär en hög grad av sammanslagning av olika frågor om fritidsaktiviteter vilket innebär att det inte går utskilja variationer inom fritidsaktiviteter, likaså finns det en risk att frågan är ställd på ett så pass öppet sätt att det antingen innebär en överrapportering, eller en underrapportering i form av att respondenten inte ser att deras möjliga svar är inkluderat i frågan. Då jag som författare inte varit inblandad i utformningen av enkäten utan analyserar redan insamlade data har dessa problem inte kunnat adresseras i denna studien. För framtida undersökningar föreslår jag att ett index utarbetas av ett antal frågor rörande fritidsaktiviteter för att göra det möjligt att undersöka exempelvis intern konsistens (Jfr Bryman, 2011).

Något bör också sägas om CTQ som instrument. CTQ har en retrospektiv ansats, det vill säga att den frågar inte om förhållanden som är utan om förhållanden som har varit. Det finns en grundläggande fara i att be respondenter att återkalla minnen, minnen är selekterade och data kan bli oprecisa, det som är mycket för en respondent kan vara lite för en annan respondent. För liknande resonemang se Vinnerljungs (2004) granskning av Gustav Jonssons forskning om socialt arv. Vidare kan minnen som återknyter till något traumatiserande för personen riskera att suddas ut gränsen mellan fantasi och verklighet, vilket kan påverka rapporteringen, där vissa förnekar sin upplevelse och andra förstör upplevelsen (Renn, 2012).

Reliabiliteten har beaktats i studien i flera steg. För att skapa en differentierad undersökningspopulation har de kommuner som deltar i studien valts ut för att representera olika former av demografiska sammansättningar. Därefter för att säkerställa att bortfallet inte beror på faktorer som kunde påverka utfallet i studien har en

bortfallsanalys genomförts, vilket redovisas under separat rubrik, där bortfallet jämförs med deltagarna i undersökningen genom registerdata om skolbetyg och skolnärvaro. Samtliga delskalor har undersökts för sin interna validitet, så kallad intern konsistens, genom Cronbach's alpha (Brace et al., 2016; Bryman, 2011). För CTQ saknas det normativ data för ungdomar vilket innebär att den aktuella studien i sig också utgör sin egen kontrollgrupp, vilket gör att det uppstår svårigheter i att upptäcka eventuella skevheter i materialet som inte är förväntande. En del av de farorna reduceras genom att populationen är så pass stor att representativiteten i materialet därmed kan betraktas vara större. Vidare sker analysen enbart på en nivå där respondentens svar vid ett tillfälle beaktas, vilket gör att stabiliteten i svaret inte går att utröna (Jfr Bryman, 2011).

Då delskalan beteendeproblem och delskalan fysisk försummelse har låga alpha-värden ska samtliga resultat kopplade till dessa skalor betraktas med försiktighet. I de fall som delskalan beteendeproblem redovisas samtidigt som delskalan externaliserande beteende bör läsaren företrädesvis fokusera på resultatet av den sistnämnda skalan (Brace et al., 2016).

Resultat

I detta avsnitt redovisas inledningsvis resultat för hela urvalsgruppen. Först presenteras resultat för hur många barn och ungdomar som skattar att de har upplevt omsorgssvikt, upplever beteendeproblem samt upplever både omsorgssvikt och beteendeproblem. Därefter redovisas deltagande i fritidsaktiviteter och samband mellan omsorgssvikt, beteendeproblem och deltagande i fritidsaktiviteter.

För urvalsgruppen har upplevelsorna av omsorgssvikt delats in i fem delskalor; känslomässiga övergrepp, fysiska övergrepp, sexuella övergrepp, känslomässig försummelse och fysisk försummelse. Samtliga delskalor har testats med chi-2, χ^2 , för att se om det finns skillnader mellan könen som är signifikanta.

Som läsaren kan se i tabell 4 visar delskalan för fysisk försummelse att det föreligger skillnader mellan könen där pojkarna i större utsträckning rapporterar upplevelser av fysisk försummelse. Skillnaderna mellan könen är signifikanta, $\chi^2(3, N=1301)=8,78$, $p<0,05$. Effektstorlek har undersökt med *Pearson's phi*, ϕ , som kan som högst anta värdet 1 och som lägst anta värdet 0. Effektstorleken är att betrakta som stark, $\phi = 0,78$ (Brace et al., 2016).

Tabell 4. Förekomst av omsorgssvikt, lindrig och högre.

	Flickor		Pojkar		Totalt		Sig
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
Känslomässiga övergrepp	147	21,9	120	19,3	267	20,7	<i>n.s</i>
Fysiska övergrepp	79	11,8	96	15,4	175	13,6	<i>n.s</i>
Sexuella övergrepp	22	3,3	23	3,7	45	3,4	<i>n.s</i>
Känslomässig försummelse	132	19,6	120	19,2	252	19,5	<i>n.s</i>
Fysisk försummelse	175	25,9	198	31,7	373	28,7	*

Chi-2-test. Signifikanta skillnader, *n.s* = icke-signifikans, * = $p<0,05$.

Förekomsten av övergrepp följer ett mönster där sexuella övergrepp har lägst förekomst, följt av fysiska övergrepp. Känslomässig försummelse och känslomässiga övergrepp förekommer hos i snitt var femte barn, medan fysisk försummelse förekommer hos 3 av 10 barn i snitt. Skalan för fysisk försummelse ska dock betraktas med försiktighet på grund av den låga interna validiteten.

Rörande förekomsten av beteendeproblem har både den i SDQ utarbetade skalan för beteendeproblem undersökts, samt den skalan som tagits fram för lågriskpopulationer, där hyperaktivitet/uppmärksamhetsproblem och beteendeproblem slås samman till en skala (Goodman & Goodman, 2009; Goodman et al., 2010).

Som läsaren kan se i tabell 5 visar skalan för beteendeproblem att det föreligger skillnader mellan könen när de undersöks med chi-2. Skillnaden är signifikant, $\chi^2(1,$

$N=1305$)=4,896, $p<0,05$. Effektstorleken är dock att betrakta som svag, $\phi = 0,061$ (Brace et al., 2016).

Tabell 5. Förekomst av problemstil enligt SDQ

	Flickor		Pojkar		Totalt		Sig
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
Beteendeproblem	64	9,5	84	13,4	148	11,3	*
Externaliserande beteende	123	18,2	112	17,8	235	18	<i>n.s</i>

Chi-2-test. Signifikanta skillnader, *n.s* = icke-signifikans, * = $p<0,05$.

Sammanfattningsvis varierar förekomsten av omsorgssvikt mellan 3,4 procent och 28,7 procent beroende på vilken form som undersöks. Rörande problemstil av beteendeproblem och externaliserande beteende varierar förekomsten mellan 11,3 procent i den snävare definitionen, beteendeproblem, till 18 procent i den bredare definitionen, externaliserande beteende.

Samband mellan problematiska beteenden och omsorgssvikt

När sambandet mellan omsorgssvikt och problemstil studeras framkommer som redovisas i tabell 6 att i snitt var tionde barn som har externaliserande problemstil också är utsatt för någon form av övergrepp eller försummelse i sin hemmiljö.

Tabell 6. Förekomst av någon form av omsorgssvikt hos barn med externaliserande problemstil

	<i>n</i>	%
Flickor	82	12,1
Pojkar	83	13,2
Totalt	165	12,6

När könsskillnader därefter undersöks hos de med externaliserande problemstil som rapporterar någon form av omsorgssvikt, lindrig eller högre, föreligger det inga signifikanta skillnader, $\chi^2(1, N=1305)=0,335$, $p<0,56$.

Studeras sambandet sedan mellan förekomst av problemstil såväl externaliserande som enbart beteendeproblem och omsorgssvikt genom korrelationsanalyser som genomförts med Pearson's r visar det ett signifikant samband mellan samtliga av delskalorna i CTQ, det vill säga att problemstil av såväl externaliserande beteende som beteendeproblem innebär större risker för omsorgssvikt. Som läsaren kan se i tabell 7 nedan är effektstorlekarna små och varierar mellan $r = 0,195$ för fysiska övergrepp i samband med externaliserande problemstil, till $r = 0,288$ för känslomässig försummelse i samband med problemstil inom beteendeproblemskalan (Brace et al., 2016). Detta innebär sammanfattningsvis att det finns en tydlig koppling mellan externaliserande beteende eller beteendeproblem och omsorgssvikt, vilket drygt var tionde barn i studien upplever.

Tabell 7. Samband mellan problemstil i beteendet och övergrepp eller försummelse

	Känslomässiga övergrepp	Fysiska övergrepp	Sexuella övergrepp	Känslomässig försummelse	Fysisk försummelse
Beteendeproblem	0,275**	0,271**	0,219**	0,288**	0,258**
Externaliserande beteende	0,266**	0,195**	0,198**	0,246**	0,239**

Pearson's *r*. Signifikanta samband, ** = $p < 0,01$.

I detta avsnitt har spridningen i populationen rörande omsorgssvikt och beteendeproblem undersökts vilket är centralt i studien. Av betydelse för studien är också barnens fritidsvanor och könsskillnader vilket undersöks i kommande avsnitt.

Fritidsvanor

Genomgående har såväl pojkar som flickor ett högt deltagande i ledarledda fritidsaktiviteter. Totalt rapporterar 58,8 procent av hela urvalsgruppen att de deltar en dag i veckan eller oftare i en ledarledd fritidsaktivitet. Av tabell 8 framgår att det finns en skillnad mellan könen. Skillnaden är signifikant, $\chi^2(3, N=1305)=10,679, p < 0,05$. Effektstorleken är dock att betrakta som svag, $\phi = 0,09$ (Brace et al., 2016). Det går inte att uttala sig om vilken grupp som har högre deltagande, även om det finns tendenser som visas redovisas i tabell 6 nedan till högre deltagande hos flickor.

Tabell 8. Deltagande i ledarledd fritidsaktivitet

	Aldrig		Mindre än en dag i veckan		En dag i veckan		Oftare än en dag i veckan	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Flickor	223	33	40	5,9	105	15,5	308	45,6
Pojkar	219	34,8	55	8,7	65	10,3	290	46,1
Totalt	442	33,9	95	7,3	170	13	598	45,8

Samband mellan deltagande i fritidsaktiviteter och utsatthet

För att undersöka deltagandet i fritidsaktiviteter hos barn som utsätts för övergrepp, försummelse eller som själva uppvisar ett problematiskt beteende har korrelationsanalyser genomförts med Pearson's *r*. I redovisningen har även bakgrundsvariabler om föräldrarnas sysselsättning och upplevd ekonomisk ställning undersökts. Fritidsvariablerna har dikotomiserats, i två kategorier där den ena kategorin representerar högt deltagande, en gång i veckan eller oftare, och den andra kategorin representerar lågt deltagande, sällan eller aldrig. Detta är främst gjort av praktiska skäl snarare än teoretiska skäl. I denna analys har även fritidsvariabeln rörande deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter, som exempelvis ungdomens hus, fritidsgård och dylikt undersökts.

Som redovisas i tabellen nedan visar det sig att samtliga delskalor rörande övergrepp och försummelse har en negativ inverkan på deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter där känslomässig försummelse har störst inverkan. Det innebär att ju högre förekomst av

övergrepp och försummelse desto lägre deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter. Dock visar det sig att skalorna för beteendeproblem har en större negativ inverkan än känslomässig försummelse. Skalan för beteendeproblem ska tolkas försiktigt med tanke på dess låga interna konsistens, men skalan för externaliserande beteendeproblem pekar i samma riktning och har ett högre värde än värdet för känslomässig försummelse, $-0,150^{**2}$ jämfört med $-0,150$. Mammans och pappas sysselsättning har en negativ inverkan också men värdena är låga, $-0,054^*$ för mamma och $-0,085^*$ för pappa, samt har ett lägre signifikansvärde. För att kunna uttala sig om vilken typ av sysselsättning som har en negativ inverkan krävs en post-hoc-analys, vilket redovisas senare i detta avsnitt. Upplevd ekonomisk ställning har inget signifikant samband med deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter (Brace et al., 2016).

Rörande deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter är resultatet omvänt. Samtliga delskalor rörande övergrepp och försummelse har ett positivt samband med deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter där känslomässiga övergrepp har högst värde, $0,091^{**}$. Det innebär att ju högre förekomst av övergrepp och försummelse desto högre deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter. Värdet är dock lågt vilket innebär att skillnaden mot undersökningspopulationen är liten. Skalorna för beteendeproblem visar även här på högre påverkan, externaliserande beteende $0,119^{**}$ och beteendeproblem $0,134^{**}$. Mammans och pappas sysselsättning har inget signifikant samband med deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter, medan upplevd ekonomisk ställning har en negativ inverkan på deltagande. Det innebär att ju högre ekonomisk ställning barnet upplever att den har desto mindre sannolikhet att den deltar i ostrukturerade fritidsaktiviteter, $-0,071^{**}$. Värdet är dock att betrakta som lågt (Brace et al., 2016). För att utröna vilket kategoriskt svar som står för inverkan så krävs en post-hoc-analys, vilket redovisas senare i detta avsnitt.

För de barn som både rapporterar någon form av övergrepp och/eller försummelse samt en problemstil föreligger det ett signifikant samband mellan både deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter och i ostrukturerade fritidsaktiviteter, där gruppen har ett negativt samband, $-0,104^{**}$ i relation till strukturerade fritidsaktiviteter och ett positivt samband, $0,086^{**}$, till ostrukturerade fritidsaktiviteter. Värdena är dock lägre än andra grupper i undersökningen för båda fritidsvariablerna, vilket vi också kan se i tabell 9 nedan (Brace et al., 2016).

² Signifikansgrad. *n.s* = icke-signifikant, *** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$.

Tabell 9. Samband mellan deltagande i fritidsaktiviteter och undersökta variabler.

	Strukturerad fritid	Ostrukturerad fritid
Känslomässiga övergrepp	-0,111**	0,091**
Fysiska övergrepp	-0,090**	0,086**
Sexuella övergrepp	-0,068**	0,084**
Känslomässig försummelse	-0,143**	0,077**
Fysisk försummelse	-0,124**	0,075**
Beteendeproblem	-0,166**	0,134**
Externaliserande beteende	-0,150**	0,119**
Problemstil och övergrepp och/eller försummelse	-0,104**	0,086**
Mammas sysselsättning	-0,054*	0,030 <i>n.s</i>
Pappas sysselsättning	-0,085*	-0,008 <i>n.s</i>
Upplevd ekonomisk ställning	-0,043 <i>n.s</i>	-0,071**

Pearson's *r*. Signifikanta samband, *n.s* = *icke-signifikant*, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$.

Då variablerna rörande socioekonomisk bakgrund är kategoriska redovisas här nedan i tabell 10 och 11 skillnader mellan grupperna kopplat till deltagandet i fritidsaktiviteter. Analysen har gjorts genom en envägs-ANOVA och ett efterföljande post-hoc-test, Bonferroni för att jämföra medelvärdena mellan grupperna.

Rörande upplevd ekonomisk ställning och relationen till deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter visar ANOVA-testet att det är signifikanta skillnader mellan grupperna, $F(2,1291) = 5,29$, $p < 0,05^*$. Bonferroni-testet visar att det är signifikanta skillnader mellan gruppen som har mindre pengar än andra familjer och de som har lika mycket pengar som andra familjer, $p < 0,05^*$, och mellan de som har mindre pengar än andra familjer och de som har mer pengar än andra familjer, $p < 0,05^*$ (Brace et al., 2016).

Mammas sysselsättning i relation till deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter visar genom ANOVA-testet signifikanta skillnader mellan grupperna, $F(2,1291) = 3,25$, $p < 0,05^*$. Efter utförd Bonferroni-test visar det sig att det är signifikanta skillnader mellan gruppen arbete och/eller studier och gruppen arbetslös, sjuk eller pension, $p < 0,05^*$.

Deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter i relation till pappas sysselsättning visar genom ANOVA-testet signifikanta skillnader mellan grupperna, $F(2,1262) = 4,72$, $p < 0,05^*$. Efter utförd Bonferroni-test visar det sig att det är signifikanta skillnader mellan gruppen i arbete och/eller studier och gruppen som kategoriserats som annat, $p < 0,05^*$.

Tabell 10. Bonferroni post-hoc-test strukturerad fritid

Pappas sysselsättning			
	Arbete och/eller studier	Arbetslös, sjuk eller pension	Annat
Arbete och/eller studier	-	0,135 <i>n.s</i>	0,399*
Arbetslös, sjuk eller pension	-0,135 <i>n.s</i>	-	0,263 <i>n.s</i>
Annat	-0,399*	-0,263 <i>n.s</i>	-
Mammas sysselsättning			
	Arbete och/eller studier	Arbetslös, sjuk eller pension	Annat
Arbete och/eller studier	-	0,162*	0,035 <i>n.s</i>
Arbetslös, sjuk eller pension	-0,162*	-	-0,127 <i>n.s</i>
Annat	-0,035 <i>n.s</i>	0,127 <i>n.s</i>	-
Upplevd ekonomisk ställning			
	Mindre pengar än andra	Lika mycket pengar som andra	Mer pengar än andra
Mindre pengar än andra	-	-0,182*	-0,162*
Lika mycket pengar som andra	0,182*	-	0,020 <i>n.s</i>
Mer pengar än andra	0,162*	-0,020 <i>n.s</i>	-

Signifikanta samband, *n.s* = *icke-signifikant*, * = $p < 0,05$.

För deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter och relationen till upplevd ekonomisk ställning visar ANOVA-testet att det är signifikanta skillnader mellan grupperna, $F(2,1204) = 3,15$, $p < 0,05^*$. Bonferroni-testet visar att det är signifikanta skillnader mellan gruppen som har mindre pengar än andra familjer och de som har mer pengar än andra familjer, $p < 0,05^*$ (Brace et al., 2016).

När deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter i relation till mammas sysselsättning undersöks visar enbart ANOVA-testet signifikanta skillnader mellan grupperna $F(2,1206) = 3,06$, $p < 0,05^*$. Bonferroni-testet visar inga signifikanta skillnader mellan grupperna, p -värdena varierar mellan 0,064 – 1 (Brace et al., 2016).

När deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter undersöks i relation till pappas sysselsättning visar ANOVA-testet inga signifikanta skillnader mellan grupperna $p = 0,929$ (Brace et al., 2016).

Tabell 11. Bonferroni post-hoc-test ostrukturerad fritid

Pappas sysselsättning			
	Arbete och/eller studier	Arbetslös, sjuk eller pension	Annat
Arbete och/eller studier	-	0,000 <i>n.s</i>	0,047 <i>n.s</i>
Arbetslös, sjuk eller pension	0,000 <i>n.s</i>	-	0,047 <i>n.s</i>
Annat	-0,047 <i>n.s</i>	-0,047 <i>n.s</i>	-
Mammas sysselsättning			
	Arbete och/eller studier	Arbetslös, sjuk eller pension	Annat
Arbete och/eller studier	-	-0,112 <i>n.s</i>	0,084 <i>n.s</i>
Arbetslös, sjuk eller pension	0,112 <i>n.s</i>	-	0,195 <i>n.s</i>
Annat	-0,084 <i>n.s</i>	-0,195 <i>n.s</i>	-
Upplevd ekonomisk ställning			
	Mindre pengar än andra	Lika mycket pengar som andra	Mer pengar än andra
Mindre pengar än andra	-	0,069 <i>n.s</i>	0,119*
Lika mycket pengar som andra	-0,069 <i>n.s</i>	-	0,050 <i>n.s</i>
Mer pengar än andra	-0,119*	-0,050 <i>n.s</i>	-

Signifikanta samband, *n.s* = icke-signifikant, * = $p < 0,05$.

Sammanfattningsvis visar resultatet att drygt 6 av 10 barn deltar varje vecka i någon form av strukturerade ledarledd fritidsaktivitet, men för barn som upplevt omsorgssvikt i form av övergrepp eller försummelse, har beteendeproblem, eller arbetslösa och sjuka föräldrar så är deltagande signifikant lägre. De barnen återfinns därefter i mycket större omfattning i ostrukturerade fritidsaktiviteter.

Faktorer som predicerar deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter

För att undersöka om någon av delskalorna i sig själva predicerar högt eller lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter har en logistisk regressionsanalys utförts. Analysen har genomförts genom att samtliga variabler som visat ett signifikant samband med deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter, positivt eller negativt, har förts samman i en modell där varje variabel prövas samtidigt som de andra variablerna hålls konstanta. Syftet är att undersöka om det någon av de undersökta variablerna i sig kan predicera, det vill säga förutspå, deltagande i de undersökta formerna av fritidsaktiviteter.

Som redovisas i tabell 12 nedan så visade den första modellen att enbart beteendeproblem och pappas sysselsättning i form av arbete och/eller studier har en signifikant predicerande påverkan på deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter. En pappa i arbete och/eller studier har en positiv inverkan på deltagande med en oddskvot på 8,61 (95 % CI 1,05 och 70,32), det vill säga att de barnen har en högre oddskvot att delta en till flera gånger i veckan. Beteendeproblem har en negativ inverkan på deltagande

med en oddskvot på 0,85 (95% CI 0,75 och 0,97), det vill säga att de barnen har en högre oddskvot att delta i strukturerade fritidsaktiviteter sällan eller aldrig.

Modellen stod enbart för 5-7 procent av variansen i deltagandet. Den klarade av att förutspå 89,4 procent av de som deltar en gång i veckan eller oftare, medan den enbart kunde förutspå 23,8 procent av de som deltar sällan eller aldrig. Totalt kan modellen förklara 62,8 procent av variansen.

Tabell 12. Regressionsanalys av deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter

	B	Wald	df	Sig	OR
Känslomässiga övergrepp	-0,017	0,028	1	0,867 <i>n.s</i>	0,983
Fysiska övergrepp	-0,035	0,143	1	0,705 <i>n.s</i>	0,965
Sexuella övergrepp	-0,080	0,296	1	0,587 <i>n.s</i>	0,923
Känslomässig försummelse	-0,151	2,372	1	0,124 <i>n.s</i>	0,860
Fysisk försummelse	-0,121	2,442	1	0,118 <i>n.s</i>	0,886
Beteendeproblem	-0,159	5,559	1	0,018*	0,853
Externaliserande beteende	-0,022	0,476	1	0,490 <i>n.s</i>	0,978
Problemstil och övergrepp och/eller försummelse	-0,191	0,615	1	0,433 <i>n.s</i>	0,826
Mamma arbete och/eller studier	0,194	0,142	1	0,706 <i>n.s</i>	1,214
Mamma arbetslös, sjuk eller pension	-0,362	0,393	1	0,531 <i>n.s</i>	0,696
Mamma annat	-	4,174	2	0,124 <i>n.s</i>	-
Pappa arbete och/eller studier	2,153	4,039	1	0,044*	8,612
Pappa arbetslös, sjuk eller pension	1,783	2,539	1	0,111 <i>n.s</i>	5,947
Pappa annat	-	5,197	2	0,074 <i>n.s</i>	-

Signifikanta samband, *n.s* = icke-signifikant, * = $p < 0,05$.

Ovanstående modell har sammanfattningsvis ett lågt prediktionsvärde. För att undersöka förhållandet mellan enbart de två predicerande faktorerna, pappas sysselsättning och beteendeproblem har ytterligare en regressionsanalys genomförts.

När enbart dessa faktorer undersöks visar beteendeproblem en något lägre oddskvot, 0,796 (95 % CI 0,736 och 0,860), men en starkare signifikans $p < 0,001$ ***. En pappa i arbete och/eller studier har en betydligt lägre oddskvot 4,971 (95% CI 1,042 och 23,706) men en motsvarande signifikans som tidigare, $p < 0,05$ *. Se tabell 13 nedan.

Den avsmalnade modellen stod enbart för 3-5 procent av variansen i deltagandet. Den klarade av att förutspå 91,9 procent av de som deltar en gång i veckan eller oftare, medan den enbart kunde förutspå 19,3 procent av de som deltar sällan eller aldrig. Totalt kan modellen förklara 62,5 procent av variansen.

Tabell 13. Avsmalnad regressionsanalys av deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter

	B	Wald	df	Sig	OR
Beteendeproblem	-,229	33,061	1	,000***	,796
Pappa arbete och/eller studier	1,604	4,048	1	,044*	4,971
Pappa arbetslös, sjuk eller pension	1,140	1,762	1	,184 <i>n.s</i>	3,125
Pappa annat	-	5,943	2	,051 <i>n.s</i>	-

Signifikanta samband, *n.s* = icke-signifikant, *** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$.

Sammanfattningsvis visar regressionsanalysen att en pappa i arbete och/eller studier har en tydligt predicerande påverkan på att barnen har ett högt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter. När det kommer till att predicera lågt deltagande har beteendeproblem en predicerande påverkan på ett lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter, men oddskvoten är låg och regressionsmodellerna predicerar ingen större del av de som har ett lågt deltagande, trots att analysen gjorts i två steg och enbart inkluderat faktorer som visat sig ha ett signifikant samband med deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter.

I nästa avsnitt undersöks ostrukturerade fritidsaktiviteter för att se om det finns predicerande faktorer för högt respektive lågt deltagande.

Faktorer som predicerar deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter

För att undersöka om någon av delskalorna i sig själva predicerar högt eller lågt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter har en logistisk regressionsanalys utförts. Analysen har genomförts genom att samtliga variabler som visat ett signifikant samband med deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter, positivt eller negativt, har förts samman i en modell där varje variabel prövas samtidigt som de andra variablerna hålls konstanta.

I regressionsanalysen framträder inga faktorer som har en predicerande påverkan på deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter när de andra variablerna hålls konstanta. Några variabler är i gränslandet för en signifikant påverkan vilket redovisas i tabell 14 nedan, exempelvis två kategorier av upplevd ekonomisk ställning. Modellen stod enbart för 3-4 procent av variansen i deltagandet. Den klarade enbart av att förutspå 0,5 procent av de som deltar en gång i veckan eller oftare, medan den kunde förutspå 99,7 procent av de som deltar sällan eller aldrig. Totalt kan modellen förklara 84 procent av variansen.

Tabell 14. Regressionsanalys av deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter

	B	Wald	df	Sig	OR
Känslomässiga övergrepp	-0,007	0,003	1	0,958 <i>n.s</i>	0,993
Fysiska övergrepp	0,072	0,406	1	0,524 <i>n.s</i>	1,075
Sexuella övergrepp	0,201	1,555	1	0,212 <i>n.s</i>	1,222
Känslomässig försummelse	0,069	0,338	1	0,561 <i>n.s</i>	1,071
Fysisk försummelse	0,037	0,134	1	0,715 <i>n.s</i>	1,038
Beteendeproblem	0,125	2,147	1	0,143 <i>n.s</i>	1,134
Externaliserande beteende	0,035	0,648	1	0,421 <i>n.s</i>	1,035
Problemstil och övergrepp och/eller försummelse	0,173	0,318	1	0,573 <i>n.s</i>	1,188
Mer pengar än andra familjer	-	4,422	2	0,110 <i>n.s</i>	-
Lika mycket pengar som andra familjer	0,470	3,572	1	0,059 <i>n.s</i>	1,600
Mindre pengar än andra familjer	0,679	3,454		0,063 <i>n.s</i>	1,971

Signifikanta samband, *n.s* = icke-signifikant.

Sammanfattningsvis har de variabler som undersökts en obefintlig predicerande påverkan på deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter när de andra variablerna hålls konstanta. Modellen i sig klarar dock av att förutspå lågt deltagande i stor utsträckning, men klarar inte av att förutspå högt deltagande i mer än ett ytterst fåtal av de faktiska fallen. Detta jämfört med 0-modellen, som bygger på prediktion genom antaganden utifrån de vanligast förekommande svaren i undersökningen. Den klarar av att förutspå 100 procent av de som deltar sällan eller aldrig, men 0 procent av de som deltar en gång i veckan eller oftare. Totalt klarar 0-modellen av att förklara 84,1 procent av variansen, vilket är högre än den teoretiska modell som undersökts ovan.

Relativ risk för deltagande

I epidemiologisk forskning används begreppet relativ risk, RR. Måttet är inte en statistisk analys i form av att eventuell varians och slump har hanterats, utan behöver föregås av de analyser som redovisats ovan. Måttet är en jämförelse mellan undersökningspopulationen i sin helhet och de identifierade riskgrupperna. Se exempelvis Ribe (1999) och Socialstyrelsen (2010) för resonemang om måttet och dess metodologiska begränsningar. I nedanstående tabell, 15, har således deltagandet i de två formerna av fritidsaktiviteter jämförts i deskriptiva mått. Som redovisas har samtliga riskgrupper högre risker för ett lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter och högre risker för ett högt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter. Den relativa risken för högt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter för gruppen som upplever sexuella övergrepp har ett konfidensintervall

som omsluter 1, CI 95 % 0,502-1,001, vilket innebär att resultatet inte är att betrakta som statistiskt säkerställt. Alla risker som är över 1 innebär en förhöjd risk gentemot undersökningspopulationen, där de som passerar $RR > 2$, vilket gruppen som har upplevt sexuella övergrepp gör kopplat till ett högt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter, $RR = 2,051$, kan betraktas ha överrisker för sitt deltagande. I faktiska procent innebär det att gruppen som upplevt sexuella övergrepp deltar i 31,7 procent av fallen en gång i veckan eller oftare i ostrukturerade fritidsaktiviteter jämfört med undersökningsgruppen i helhet som deltar i motsvarande utsträckning i 15,5 procent av fallen (Jfr Socialstyrelsen, 2010; Vinnerljung, Brännström, & Hjern, 2011).

Tabell 15. Relativ risk, RR, för deltagande i fritidsaktiviteter utifrån riskgrupper.

	Strukturerad fritid		Ostrukturerad fritid	
	Högt deltagande	Lågt deltagande	Högt deltagande	Lågt deltagande
Känslomässiga övergrepp	0,801 (CI 95 % 0,703-0,913)	1,317 (CI 95% 1,144-1,518)	1,658 (CI 95% 1,261-2,180)	0,892 (CI 95% 0,829-0,960)
Fysiska övergrepp	0,760 (CI 95% 0,644-0,898)	1,374 (CI 95% 1,175-1,605)	1,457 (CI 95% 1,056-2,012)	0,919 (CI 95% 0,844-1,000)
Sexuella övergrepp	0,709 (CI 95 % 0,502-1,001)	1,429 (CI 95% 1,103-1,851)	2,051 (CI 95% 1,284-3,278)	0,808 (CI 95% 0,655-0,997)
Känslomässig försummelse	0,713 (CI 95 % 0,617-0,825)	1,479 (CI 95% 1,291-1,694)	1,483 (CI 95% 1,114-1,974)	0,917 (CI 95% 0,853-0,986)
Fysisk försummelse	0,774 (CI 95% 0,689-0,868)	1,384 (CI 95 % 1,215-1,575)	1,365 (CI 95% 1,045-1,783)	0,938 (CI 95% 0,884-0,995)
Problemstil beteendeproblem	0,651 (CI 95% 0,531-0,797)	1,553 (CI 95% 1,337-1,804)	1,663 (CI 95% 1,202-2,302)	0,885 (CI 95% 0,885-0,802)
Problemstil externaliserande beteende	0,753 (CI 95% 0,753-0,651)	1,396 (CI 95% 1,212-1,607)	1,795 (CI 95% 1,362-2,365)	0,871 (CI 95% 0,804-0,944)
Övergrepp eller försummelse hos barn med externaliserande problemstil	0,748 (CI 95% 0,629-0,889)	1,391 (CI 95% 1,189-1,627)	1,640 (CI 95% 1,197-2,249)	0,889 (CI 95% 0,810-0,976)

Sammanfattningsvis visar resultatet överrisker i lågt deltagande i strukturerade ledarledda fritidsaktiviteter och överrisker för högt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter där de barn som upplever beteendeproblem och känslomässig försummelse har högst överrisker för ett lågt deltagande i de strukturerade fritidsaktiviteterna, medan barn som upplevt sexuella övergrepp, externaliserande problemstil och beteendeproblem har högst överrisker för högt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter.

Diskussion

Studiens syfte är att undersöka om det finns samband mellan barns upplevelser av övergrepp och försummelse, barns upplevelser av egna beteendeproblem, och dessa två i kombination, i relation till deltagande i fritidsaktiviteter. Tre hypoteser har ställts upp, att barn och unga som upplever omsorgssvikt deltar i mindre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än sina jämnåriga, att barn och unga som har beteendeproblem deltar i mindre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än sin jämnåriga, samt att barn och unga som både har upplevt omsorgssvikt och har beteendeproblem deltar i mindre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än sina jämnåriga samt i mindre utsträckning än de som enbart upplevt omsorgssvikt eller har beteendeproblem.

Studien visar att deltagande i strukturerade ledarledda fritidsaktiviteter är vanligt förekommande hos ungdomar i grundskolans årskurs 9. Tre av fem ungdomar deltar i en sådan fritidsaktivitet, en dag i veckan eller oftare. Det finns små variationer mellan könen, som visar ett högre deltagande bland flickor. De olika formerna av omsorgssvikt och beteendeproblem som undersökts förekommer i populationen i varierande utsträckning. Högst förekomst har fysisk försummelse, drygt tre av tio barn har upplevt fysisk försummelse av lindrig eller högre grad. Sexuella övergrepp har lägst förekomst, drygt tre av hundra barn har upplevt sexuella övergrepp av lindrig eller högre grad. Studien visar även på skillnader mellan könen, för barn med problemstil av beteendeproblem och för barn som upplever fysisk försummelse. Pojkarna har högre förekomst av fysisk försummelse och har högre förekomst av problemstil av beteendeproblem.

När sambanden mellan barn som upplevt omsorgssvikt och barn som har beteendeproblem undersöks i relation till deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter visar samtliga delskalor inom CTQ, känslomässiga övergrepp, fysiska övergrepp, sexuella övergrepp, känslomässig försummelse samt fysisk försummelse, på ett negativt samband, vilket också de två delskalorna i SDQ, beteendeproblem och externaliserande beteende gör. Därmed bekräftas studiens hypoteser om att både barn som upplevt omsorgssvikt och barn som har beteendeproblem deltar i strukturerade fritidsaktiviteter i lägre utsträckning än sina jämnåriga.

Studiens tredje hypotes består av två delar: att barn som upplever både omsorgssvikt och beteendeproblem deltar i mindre utsträckning i strukturerade fritidsaktiviteter än sina jämnåriga, och i mindre utsträckning än de som enbart upplever antingen beteendeproblem eller omsorgssvikt. Studien visar att det finns ett negativt samband mellan deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter och att både uppleva omsorgssvikt och beteendeproblem. Sambandet är dock inte starkare än för de barn som upplever beteendeproblem, i de två delskalorna, eller för de barn som är upplever känslomässig försummelse, fysisk försummelse och känslomässiga övergrepp. Däremot är sambandet starkare än den påverkan som mammas och pappas sysselsättning har, som upplevelsen

av fysiska övergrepp har, och som upplevelsen av sexuella övergrepp har, på deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter.

Omsorgssvikt och beteendeproblem påverkar även barns deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter. Barn som upplevt övergrepp, försummelse och/eller beteendeproblem har ett högre deltagande i dessa fritidsaktiviteter än sina jämnåriga. Här visar undersökningen att de två delskalorna för beteendeproblem hade starkast påverkan på deltagandet i ostrukturerade fritidsaktiviteter.

För att fördjupa undersökningen har delskalorna som visade på signifikans i sambandsanalyserna undersökts var för sig, samtidigt som de andra delskalorna hålls konstanta genom logistisk regression. I dessa analyser kan resultaten tolkas som att de olika variablerna, såväl bakgrundsvariabler som förekomst av övergrepp, försummelse eller beteendeproblem, har en predicerande påverkan på utfallet av deltagande, förutsatt att de visar signifikans. En pappa som har arbete och/eller studerar har en predicerande påverkan på högt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter, medan ett barn som rapporterar beteendeproblem har en predicerande påverkan på lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter. Motsvarande analys i relation till ostrukturerade fritidsaktiviteter visar att inga enskilda variabler har tillräcklig signifikans för att ha en predicerande påverkan på utfallet. Resultaten av regressionsanalyserna bör i sin helhet betraktas med försiktighet, då dessa inte förklarar någon betydande del av variansen i deltagandet i de olika fritidsaktiviteterna.

Hur kan dessa resultat förstås och förklaras? Prevalensen av upplevda övergrepp och försummelse i föreliggande studien motsvarar i huvudsak de intervall som tidigare rapporterats, både i svenska studier och i studier från andra länder, bortsett från sexuella övergrepp där förekomsten är lägre i föreliggande studie (Jfr Annerbäck, 2011; Gilbert et al., 2009). När beteendeproblem undersöks, såväl den tekniskt svagare skalan, beteendeproblem, som den tekniskt starkare skalan, externaliserande beteende, visar resultaten på en högre förekomst av problem än som rapporterats i tidigare undersökningar. En möjlig förklaringsmodell kan vara valet av cut-offvärde i föreliggande studie. Studien utgår från Bosons (2016) resonemang om problemstil, $m + 1 sd$, vilket är samma resonemang som används i klinisk verksamhet när det talas om en skillnad mot norm. Andra studier utgår från 90:e percentilen för att definiera problem. Hade föreliggande studie utgått från 90:e percentilen hade delskalan för beteendeproblem inkluderat något fler respondenter, 11,4 procent jämfört med i studien 11,3 procent. För delskalan för externaliserande problem hade något färre respondenter inkluderats, 13,2 procent jämfört med i studien 18 procent (Jfr Andershed & Andershed, 2005; Murray & Farrington, 2010).

Av sambandsanalyserna framgår det att ostrukturerade fritidsaktiviteter samlar en högre koncentration av barn som upplever olika former av utsatthet. Kopplingen mellan beteendeproblem och ostrukturerade fritidsaktiviteter är känt i forskningen sedan tidigare (Jfr Mahoney et al., 2001). Studien kan inte uttala sig om kausalitet, vad som kom först,

beteendeproblemen eller deltagandet, även om tidigare forskning visar att de som inte har beteendeproblem tidigare förvärvar det genom deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter (Jfr Mahoney & Stattin, 2000; Mahoney et al., 2001). Vidare visar föreliggande studie att barn som deltar i ostrukturerade fritidsaktiviteter rapporterar en lägre ekonomisk ställning (Jfr Mahoney & Stattin, 2000; Mahoney et al., 2001).

Beteendeproblem har starkast påverkan på deltagandet i fritidsaktiviteter, vilket säkerligen kan förklaras utifrån flera perspektiv, exempelvis hur beteendeproblem påverkar den sociala förmågan, kamratskap och inkluderings- och exkluderings-tendenser mellan normalpopulationen och de som uppfattas som avvikande. Bortsett från beteendeproblem, har de känslomässiga formerna av övergrepp eller försummelse starkast samband till deltagande i fritidsaktiviteter (Jfr Andershed & Andershed, 2005). Studiens resultat om hur upplevelsen av att ha varit utsatt för övergrepp och försummelse påverkar deltagandet i fritidsaktiviteter kan också förstås i form av en förskjutning, där barnen deltar i strukturerade fritidsaktiviteter i lägre utsträckning, och deltar i ostrukturerade fritidsaktiviteter i högre utsträckning. Resultatet fördjupar de slutsatser som Chang & Mahoney (2013) kom fram till om sambandet mellan föräldrarnas uppmuntran och deltagandet i strukturerade fritidsaktiviteter. Studiens resultat visar att det inte enbart går att förklara lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter med frånvaro av uppmuntran, utan även om närvaro av känslomässig försummelse och känslomässiga övergrepp.

En rimlig slutsats baserat på föreliggande studie är att utsatthet, i form av övergrepp, försummelse och beteendeproblem påverkar i två riktningar. Barnen drar sig inte enbart undan från de fritidsaktiviteter som har en positiv inverkan, de strukturerade fritidsaktiviteterna med hög vuxennärvaro, utan deltar också i högre utsträckning i de riskfyllda, ostrukturerade fritidsaktiviteterna med låg vuxennärvaro. Detta styrks av såväl sambandsanalyser som de relativa riskerna som presenteras i studien.

Studios resultat går också att tolka som att omsorgssvikt och beteendeproblem har en direkt segregering funktion, i likhet med studier som visar hur omsorgssvikt ökar skolfrånvaron (Jfr Hagborg et al., 2017).

Studien visar vidare att klasstillhörighet är en förklarande faktor för vilken typ av fritidsaktivitet som barnen deltar i. Klasstillhörighetens påverkan på fritidsvanor är sedan tidigare välbelagt (Jfr Lagerlöf, 2012; SCB, 2009). Bordieus (1993) tankar om kulturellt kapital kan användas för att tolka hur olika variabler som berör klasstillhörighet eller socioekonomisk ställning får olika utfall i den aktuella studien. Bordieu (1993) resonerar utifrån flera olika studier av kopplingen mellan klass och kultur, om hur framförallt medelklassen kan uppfatta sig som normen i samhället. Utifrån Bordieus (1993) resonemang är det rimligt att anta att medelklassen sällan problematiserar sina ekonomiska förutsättningar, vilket gör att de inte uppfattar sig själva som mer ekonomiskt privilegierade än andra. Därmed får enbart variablerna om pappas och mammas sysselsättning, som social markör, utfall i sambandsanalysen om strukturerade

fritidsaktiviteter. Normen är att arbeta och normen är högt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter. Detta medför också att en pappa i arbete och/eller studier har en klart predicerande påverkan på ett högt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter. När ostrukturerade fritidsaktiviteter undersöks framkommer det att det stora flertalet inte deltar i ostrukturerade fritidsaktiviteter, men för de som deltar får istället den upplevda ekonomiska ställningen utfall i analyserna. Barn som har en lägre socioekonomisk position är mer medvetna om att de lever i en socioekonomiskt utsatt position. Detta kan också uppträda oberoende av föräldrarnas sysselsättning, exempelvis hos föräldrar i lågavlönande yrken, med enbart en försörjande person, med skuldsättning och dylikt (Jfr Bordieu, 1993).

Sammantaget rör sig merparten av resultaten i studien om små effektvärden, vilket i sig är vanligt förekommande i samhällsvetenskaplig forskning. Trots att studien använder validerade instrument, är det svårt att uttala sig om studien är replikerbar. Den stora undersökningspopulationen ökar dock den teoretiska sannolikheten för en god replikerbarhet, och därmed generaliserbarhet av slutsatserna (Jfr Bryman, 2011).

Förslag till vidare forskning

För den fortsatta forskningen bör ett bredare instrument för att undersöka fritidssysselsättningar utformas. Instrumentet bör möjliggöra sorteringar mellan olika former av strukturerade och ostrukturerade fritidsaktiviteter. Det skulle göra det möjligt att undersöka om det går att särskilja olika typer av aktiviteter, deltagande, samt utfall av deltagande. Studien väcker frågan om deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter också har en skyddande påverkan för barn som trots omsorgsvikt och beteendeproblem deltar i dem. Det vore även av intresse att undersöka hur stabila sambanden mellan lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter i relation till omsorgsvikt och beteendeproblem är över tid. Är en tidig förekomst av dessa upplevelser en konstant exkluderande faktor, eller finns det ett självläkande som gör att relevansen av en tidig upplevelse av omsorgsvikt eller beteendeproblem minskar ju äldre barnet blir?

Implikationer för praktiken

Studien visar på ett samband mellan klass och deltagande i fritidsaktiviteter som stärker resultaten från tidigare studier. De interventioner som genomförts på senare år i Sverige har främst försökt adressera lågt deltagande i fritidsaktiviteter genom ekonomiskt riktat stöd till fattiga familjer, exempelvis fritidspengen (Ds 2013:70). Föreliggande studie visar att även faktorer som känslomässiga övergrepp och försummelse samt beteendeproblem har ett samband med lågt deltagande i strukturerade fritidsaktiviteter, och högt deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter. Det tyder på att lågt deltagande i fritidsaktiviteter inte enbart kan angripas materiellt. Om samhället har som ambition att ge socialt utsatta barn samma livsvillkor som andra barn, behöver också ambitionsnivåerna höjas hos de som leder och organiserar strukturerade fritidsaktiviteter. En högre ambitionsnivå i form av ett större praktiskt och känslomässigt ansvar för dessa barn kräver säkerligen andra resurser till föreningar och studieförbund. Givet kunskapen

om riskerna med ostrukturerade fritidsaktiviteter borde det ligga i samhällets intresse att motverka en segregering baserad på faktorer som bottnar i barnens hemförhållanden, såväl materiella förutsättningar, som brister i omsorgen.

Referenslista

- Andershed, H., & Andershed, A.-K. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen - Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia Förlag.
- Annerbäck, E.-M. (2011). *Child physical abuse: characteristics, prevalence, health and risk-taking*. Linköping University Electronic Press.
- Badura, P., Geckova, A. M., Sigmundova, D., Sigmund, E., van Dijk, J. P., & Reijneveld, S. A. (2017). Do family environment factors play a role in adolescents' involvement in organized activities? *Journal of Adolescence*, *59*, 59-66.
- Barber, B. L., Eccless, J. S., & Stone, M. R. (2001). "Whatever Happened to the Jock, the Brain, and the Princess?". *Journal of Research on Adolescence*, *16*(5), 429-455.
- Bernstein, D. P., & Fink, L. (2011). *CTQ. Childhood Trauma Questionnaire - A Retrospective Self-Report. Manual. Svensk version*. Stockholm: Pearson Inc.
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K., . . . Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry*, *151*(8), 1132-1136.
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., . . . Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse & Neglect*, *27*(2), 169-190. doi: 10.1016/S0145-2134(02)00541-0
- Blomberg, H., Kroll, C., & Meeuwisse, A. (2013). Nordic social workers' assessments of child welfare problems and interventions: a common model in child welfare? *European Journal of Social Work*, *16*(3), 311-326.
- Boden, J. M., Horwood, L. J., & Fergusson, D. M. (2007). Exposure to childhood sexual and physical abuse and subsequent educational achievement outcomes. *Child Abuse & Neglect*, *31*(10), 1101-1114.
- Bordieu, P. (1993). *Kultursociologiska texter* (4 uppl.). Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion Ab.
- Boson, K. (2016). *How do the "tweenies" do? Mental health, alcohol experiences and personality among young adolescents*. (Fil lic), Göteborgs universitet, Göteborg.
- Brace, N., Snelgar, R., & Kemp, R. (2016). *SPSS for Psychologists: And Everybody Else*: Palgrave Macmillan.
- Brooks, B., Floyd, F., Robins, D., & Chan, W. (2015). Extracurricular activities and the development of social skills in children with intellectual and specific learning disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, *59*(7), 678-687.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber förlag.
- Chang, A., & Mahoney, J. L. (2013). A Longitudinal Comparison of Parent and Child Influence on Sports Participation. *Journal of Youth Development: Bridgin Research & Practice*, *8*(3), 67-81.
- Eccless, J. S., & Barber, J. L. (1999). "Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters?". *Journal of Research on Adolescence*, *14*, 10-43.
- Eckenrode, J., Laird, M., & Doris, J. (1993). School performance and disciplinary problems among abused and neglected children. *Developmental Psychology*, *29*(1), 53.
- Eriksson, I., Cater, Å., Andershed, A.-K., & Andershed, H. (2010). What we know and need to know about factors that protect youth from problems: A review of previous reviews. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *5*, 477-482.
- Feldman, A. F., & Matjasko, J. L. (2005). The role of school-based extracurricular activities in adolescent development: A comprehensive review and future directions. *Review of educational research*, *75*(2), 159-210.
- Gerdner, A., & Allgulander, C. (2009). Psychometric properties of the Swedish version of the Childhood Trauma Questionnaire—Short Form (CTQ-SF). *Nordic Journal of Psychiatry*, *63*(2), 160-170. doi: 10.1080/08039480802514366

- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The lancet*, 373(9657), 68-81.
- Goodman, A., & Goodman, R. (2009). Strengths and Difficulties Questionnaire as a Dimensional Measure of Child Mental Health. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 48(4), 400-403. doi: 10.1097/CHI.0b013e3181985068
- Goodman, A., Lamping, D. L., & Ploubidis, G. B. (2010). When to Use Broader Internalising and Externalising Subscales Instead of the Hypothesised Five Subscales on the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): Data from British Parents, Teachers and Children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(8), 1179-1191. doi: 10.1007/s10802-010-9434-x
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of child psychology and psychiatry*, 38(5), 581-586.
- Goodman, R., Meltzer, H., & Bailey, V. (1998). The strengths and difficulties questionnaire: A pilot study on the validity of the self-report version. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 7(3), 125-130. doi: 10.1007/s007870050057
- Hagborg, J. M., Berglund, K., & Fahlke, C. (2017). Evidence for a relationship between child maltreatment and absenteeism among high-school students in Sweden. *Child Abuse & Neglect*.
- Hindley, N., Ramchandani, P. G., & Jones, D. P. H. (2006). Risk factors for recurrence of maltreatment: a systematic review. *Arch Dis Child*, 91, 744-752.
- Hirdman, Y. (1988). Genussystemet-reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Tidskrift för genusvetenskap*(3), sid 49-63.
- Jakobsson, B. T., Lundvall, S., Redelius, K., & Engström, L.-M. (2012). Almost all start but who continue? A longitudinal study of youth participation in Swedish club sports. *European Physical Education Review*, 18(1), 3-18.
- Jernbro, C., Tindberg, Y., Lucas, S., & Janson, S. (2015). Quality of life among Swedish school children who experienced multitype child maltreatment. *Acta paediatrica*, 104(3), 320-325.
- Karapetian, M. A., & Grados, J. J. (2005). Enhancing Resilience in Children: A Proactive Approach. *Professional psychology: research and practice*, 36(3), 238.
- Kraut, A., Melamed, S., Gofer, D., & Froom, P. (2003). Effect of school age sports on leisure time physical activity in adults: The CORDIS Study. *Medicine and science in sports and exercise*, 35(12), 2038-2042.
- Kwan, M., Bobko, S., Faulkner, G., Donnelly, P., & Cairney, J. (2014). Sport participation and alcohol and illicit drug use in adolescents and young adults: A systematic review of longitudinal studies. *Addictive behaviors*, 39(3), 497-506.
- Lagerlöf, H. (2012). *Samhällsvård och välfärdsresurser: En studie av skolgång, fritid och kamratrelationer bland unga i familjehem och institutioner*. Institutionen för socialt arbete-Socialhögskolan, Stockholms universitet.
- Lauruschkus, K., Westbom, L., Hallström, I., Wagner, P., & Nordmark, E. (2013). Physical activity in a total population of children and adolescents with cerebral palsy. *Research in developmental disabilities*, 34(1), 157-167.
- Leitner, M. J., & Leitner, S. F. (2012). *Leisure enhancement* (4th edition uppl.). Urbana: Sagamore Publishing LLC.
- Leon, S. C., Ragsdale, B., Miller, S. A., & Spacarelli, S. (2008). Trauma resilience among youth in substitute care demonstrating sexual behavior problems. *Child Abuse & Neglect*, 32(1), 67-81. doi: 10.1016/j.chiabu.2007.04.010
- Lundh, L.-G., Wångby-Lundh, M., & Bjärehed, J. (2008). Self-reported emotional and behavioral problems in Swedish 14 to 15-year-old adolescents: A study with the self-report version of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(6), 523-532. doi: 10.1111/j.1467-9450.2008.00668.x
- Maas, C., Herrenkohl, T. I., & Sousa, C. (2008). Review of research on child maltreatment and violence in youth. *Trauma, violence, & abuse*, 9(1), 56-67.

- Mahoney, J. L. (2000). School Extracurricular Activity Participation as a Moderator in the Development of Antisocial Patterns. *Child Development, 71*(2), 502-516.
- Mahoney, J. L., Schweder, A. E., & Stattin, H. (2002). Structured after-school activities as a moderator of depressed mood for adolescents with detached relations to their parents. *Journal of community psychology, 30*(1), 69-86.
- Mahoney, J. L., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence, 23*(2), 113-127.
- Mahoney, J. L., Stattin, H., & Magnusson, D. (2001). Youth recreation centre participation and criminal offending: A 20-year longitudinal study of Swedish boys. *International Journal of Behavioral Development, 25*(6), 509-520.
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2010). Risk Factors for Conduct Disorder and Delinquency: Key Findings from Longitudinal Studies. *The Canadian Journal of Psychiatry, 55*(10), 633-642. doi: 10.1177/070674371005501003
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2014). *Fokus 14. Ungas fritid och organisering*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF.
- Nilsson, P. (1998). Fritid i skilda världar. *En undersökning om ungdomar och fritid i ett nationellt och kontextuellt perspektiv*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Norman, G. (2010). Likert scales, levels of measurement and the “laws” of statistics. *Advances in health sciences education, 15*(5), 625-632.
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., & Vos, T. (2012). The Long-Term Health Consequences of Child Physical Abuse, Emotional Abuse, and Neglect: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLoS Med, 9*(11), 1-31.
- Obel, C., Heiervang, E., Rodriguez, A., Heyerdahl, S., Smedje, H., Sourander, A., . . . Heian, F. (2004). The strengths and difficulties questionnaire in the Nordic countries. *European Child & Adolescent Psychiatry, 13*, ii32-ii39.
- Pallant, J. (2016). *SPSS Survival Manual. A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. (6th uppl.). Berkshire, England: McGraw-Hill Education.
- Persson, A., Kerr, M., & Stattin, H. (2007). Staying in or Moving Away From Structured Activities: Explanations Involving Parents and Peers. *Developmental Psychology, 43*(1), 197-207.
- Prop. 2017/18:1. *Budgetpropositionen för 2018*.
- Regeringen. (Ds 2013:70). Förslag till fritidspeng till barn i hushåll med försörjningsstöd. Stockholm: Fritze.
- Renn, P. (2012). *The silent past and the invisible present: Memory, trauma, and representation in psychotherapy* (Vol. 54): Routledge.
- Ribe, M. (1999). Oddskvoter berättar. *Välfärdsbulletinen, 4*, 14-15.
- SCB. (2009). Levnadsförhållanden rapport 116 - Barns fritid. Stockholm: Statistiska centralbyrån, SCB.
- SCB. (2017). Levnadsförhållanden rapport 128 - Fritid 2014–2015. Stockholm: Statistiska centralbyrån, SCB.
- Smedje, H., Broman, J.-E., Hetta, J., & von Knorring, A.-L. (1999). Psychometric properties of a Swedish version of the “Strengths and Difficulties Questionnaire”. *European Child & Adolescent Psychiatry, 8*(2), 63-70. doi: 10.1007/s007870050086
- Socialstyrelsen. (2010). *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2017). *Internationell statistisk klassifikation av sjukdomar och relaterade hälsoproblem. Systematisk förteckning. Svensk version 2017. Del 1 (3)*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sveriges kommuner och Landsting SKL. (2017). Kommungruppsindelning 2017. Hämtad 22 september, 2017, från <https://skl.se/tjanster/kommunerlandsting/faktakommunerochlandsting/kommungruppsindelning.2051.html>
- Ullenhag, A., Kruminde-Sundholm, L., Granlund, M., & Almqvist, L. (2014). Differences in patterns of participation in leisure activities in Swedish children with and without disabilities. *Disability and rehabilitation, 36*(6), 464-471.

- Wagnsson, S. (2009). *Föreningsidrott som socialisationsmiljö: en studie av idrottens betydelse för barns och ungdomars psykosociala utveckling*. Karlstads universitet.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wiklund, S., & Sallnäs, M. (2010). The material side of foster care: economic and material resources among foster carers and foster youth in Swedish child welfare. *Adoption & Fostering, 34*(4), 27-38.
- Wilson, D. M., Gottfredson, D. C., Cross, A. B., Rorie, M., & Connell, N. (2010). Youth Development in After-School Leisure Activities. *Journal of Early Adolescence, 30*(5), 668-690.
- Vinnerljung, B. (2004). Socialt arv. I V. Denvall & T. Jacobson (Red.), *Vardagsbegrepp i socialt arbete: ideologi, teori och praktik* (s. 21-44). Stockholm: Norstedts juridik.
- Vinnerljung, B., Brännström, L., & Hjern, A. (2011). Kontaktfamilj/-person för barn: Uppföljning och utvärdering med registerdata: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.
- Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Westermark, P. K. (2001). *Sammanbrott vid tonårsplaceringar: om ungdomar i fosterhem och på institution: en rapport från CUS: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS), Socialstyrelsen*.
- Woodruff, K., & Lee, B. (2011). Identifying and predicting problem behavior trajectories among pre-school children investigated for child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect, 35*(7), 491-503.